

ד. דער חילוק צווישן די גאולה ראשונה (יצי"מ) און די גאולה האחרונה, וועט מען פארשטיין פון דעם וואס מ'זעט וואס איז געווען נאך יצי"מ, און דאס וואס וועט זיין לאחרי הגאולה העתידה, ווי עס ווערט ערקלערט אין רמב"ם (סוף הל' מלכים).

וואס יצי"מ איז געווען אין א אופן פון ברח העם, ווי דער אלטער רבי (תניא פרק לא) פרעגט פארוואס האט געדארפט זיין ברח העם, וויבאלד אז פרעה האט דאך זיי געטריבען. און פארענטפערט אז זיי זיינען אנטלאפען פון דעם יצה"ר שבתוכם, וואס דערפאר האט געדארפט זיין בימים שבין יצי"מ למ"ת דער ענין פון ספה"ע, אויף הארעווען מיט זיך.

הנחה בלתי מוגה

און אויך ע"פ נגלה איז די הכנה צו מ"ת געווען דער ענין פון ספה"ע, ווי ער זאגט אין ר"ן סוף פסחים, כדאיאת באגדה, אז ארויסגייענדיק פון מצרים האבן אידען געציילט די טעג ווען וועלן זיי צוקומן צו דעם טאג פון מ"ת, און פון דעם איז נקבע געווארן דער ענין פון ספה"ע, אלס א מצוה.

ווארום שכר מצוה איז דאס דוגמת תוכן המצוה, איז דער ענין פון ספה"ע איצטער איז דאס דער שכר אויף דעם ספה"ע פון דעמאלט. ע"ד ווי מיר געפינען ביי די אבות אז קיימו האבות כל התורה (יומא כ"ז), וואס זיי האבן דאס געטאן בכח עצמן, און דאס האט ממשיך געווען אז די זעלבע ענינים זאלן אויף זיי זיין א ציווי מלמעלה.

וואס דער ענין פון יצי"מ אין עבודה איז דאס די בחי' פון אתכפיא, וואס דאס איז דער ענין פון ק"ש שמסימים שם אשר הוצאתיך מארמ"צ, און נאך דעם גייט ער אוועק לעבודה משך כל היום, און דער כח וואס ער קריגט מלמעלה בעת ק"ש דארף ער דאס דורך ארבעטען בכחות ובלבושי נפשו משך כל היום.

עס איז אבער דא אזוינע וואס ביי זיי איז דער סדר עבודה ע"ד ווי דער רמב"ם שרייבט וועגן ימוה"מ, אז לא נתאו חכמים לימוה"מ צו די עשירות וואס וועט דעמאלט זיין נאר לעסוק בעניני ה', און עס וועט זיין מתוך מנוחה והרחבה און עס וועלן ניט זיין קיינע ענינים המבלבלים, סיי ניט מבחוץ און עאכו"כ ניט מבפנים.

און אויף דערויף איז די הוראה בעבודה בכל יום, ווי דער פסק המשנה אז בכל דור ודור חייב אדם לראות א"ע כאלו יצא ממצרים, און דער אלטער רבי איז מוסיף אז בכל יום ויום (פ' מ"ז), אנהייבענדיק פון אמירת ק"ש, וואס דאס איז דער ענין פון זכירת יצי"מ, און אין דעם קאן זיין צוויי אופנים, ווארום ער זאגט דאך אין מדרש אלמלא זכו וואלט יצי"מ געווען א גאולה שאין אחרי' גלות, א גאולה שלימה, ממילא קאן זיין א עבודה אין יצי"מ ע"ד גאולה העתידה, וואס דאס איז אז ער האט נישט קיינע בלבולים פון דער יצה"ר, און אפילו ניט לפי שעה, און ער גייט מחיל אל חיל בעבודת ה', און ער האט שוין געענדיקט די הארעוואניע מיט דעם לא טוב, און עס דארף נישט זיין דער כי ברח העם, נאר בא עם איז די עבודה אין א אופן פון מנוחה.

עס איז אבער פאראן א אופן העבודה למטה מזה, די עבודה פון כי ברח העם, וואס מ'דארף אנקומען צו דעם ענין פון ספה"ע, איבערארבעטן דעם נפה"ב אז אויך ער זאל זיין היא העולה למעלה, ניט ווי רוח הבהמה היורדת למטה, וואס דאס איז אין א אופן פון לאט לאט אגרשנו. וואס דאס איז דער צווייטער אופן פון יצי"מ שבכל יום ויום אין א אופן העבודה פון כי ברח העם.

איז די הוראה פאר די שני אופנים בעבודה:

סיי פאר דעם וואס זיין עבודה איז אין א אופן פון לע"ל, דארף אבער בא עם זיין הזכרת יצי"מ עכ"פ בדרך טפל. און סיי ביי דעם וואס זיין עבודה איז יצי"מ כפשוטו, כי ברח העם, דארף ער אבער וויסען אז דאס איז התחלה אויף דעם אראנו נפלאות.

וואס דערפאר געפינען מיר אז גלייך בשעת דער אויבערשטער האט געהייסען משה'ן ארויסנעמען די אידען פון מצרים, האט ער אים גלייך מבשר געווען וועגן דעם גלות וגאולה העתידה, וואס דאס איז וואס ער האט אים געזאגט אה-י' אשר אה-י', ווי ער איז מבאר אין תו"ח פ' שמות אז גלייך גייענדיק קיין מצרים האט דער אויבערשטער אגעזאגט אעלך גם עלה, ד.ה. אז עס וועט זיין צוויי עליות, די עלי' פון גלות מצרים, און די עלי' פון לע"ל.

און ווען ניט וואס גלייך איז מען מבשר וועגן די גאולה העתידה וואלט מען ניט געקאנט דורך ברעכען דעם כי ברח העם, און במשך מ"ט ימים זאל מען גיין מחיל אל חיל, איז דער כח אויף דעם איז מען מקבל בשעת אז גייענדיק אין מצרים ווייס מען שוין אז עס וועט זיין אעלך גם עלה. וואס דאס איז נותן כח ניט נאר מ'זאל זיך ניט אונטערגעבן, נאר אדרבה זאל זיין באופן דובכל מאד, אין א אופן פון בל"ג, ופרצת, בדוגמת לע"ל.

וואס דעריבער דער וואס שטייט באופן העבודה דאתכפיא, יצי"מ בבחי' כי ברח העם, דארף ער אבער גלייך וויסען וועגן די גאולה העתידה, אעלך גם עלה.

עד"ז דער וואס זיין אופן העבודה איז בבחי' אתהפכא, דוגמת לע"ל, דארף ער אבער אלעמאל געדענקען יצי"מ. לכאורה, וואס דארף ער געדענקען נאך וועגן יצי"מ, בשעת ער שטייט בבחי' אתהפכא, און א עבד אלקים. אויף דעם זאגט מען אז אויב ער האט נישט די מעלה פון אתכפיא ווארט ער יעמאלט אנגערופען לא עבדו, און ניט קיין עובד ל' הוזה, און דארפן דארף זיין אז מען זאל כסדר זיין אין א אופן פון עובד אלקים.

וואס אע"פ אז זיין אופן העבודה איז אין א אופן פון מנוחה ואין לו יצה"ר כי הרגו בתענית, פעלט אבער בא עם דער ענין פון לפום צערא אגרא, און דערפאר אע"פ אז ער איז בבחי' אתהפכא דארף ער אבער אויך האבן די מעלה פון אתכפיא. ע"ד ווי עס שטייט אויף משיח אז אתא לאתאבא צדיקי בתיובתא, אז אפילו אז צ"ג דארף אויך אנקומען צו תשובה, אתכפיא, וואס דאס איז די בחי' פון יצי"מ.

אע"פ אז די תשובה וואס משיח אתא לאתאבא איז דאס א תשובה פון א צ"ג, א סאך א העכערע ווי די תשובה פון יצי"מ, איז אבער פונדעסטוועגן כל התשובות ענין אחד, ווארום אפילו דער וואס חטא ופגם העלפט בא עם תשובה, וואס דאס רעדט זיך דאך תשובה כפשוטו, נישט די תשובה וואס עס רעדט זיך אין פ' האזינו פון והרוח תשוב אל האלקים אשר גו' נאר תשובה כפשוטה וואס דורך איהר וועט ער א מרוצה וידיד וחביב ווי ער זאגט ווי ער זאגט יאן רמב"ם, איז אויך די תשובה א מדריגה וואס איז העכער פון תומ"צ, און העכער פון דעם איז ניטא, וואס דעריבער דאס וואס מ'זאגט אז במקום שבע"ת עומדים צ"ג אינם יכולים לעמוד שם (ברכות), גייט דאס אויף די בע"ת, פון תשובה כפשוטו.

איז דער וואס עבודתו בבחי' אתהפכא כנ"ל איז זיין תשובה (שמוכרח אלי' כנ"ל כדי שיקרא עובד אלקים) אין די זעלבע מדריגה פון תשובה כפשוטה.

אע"פ אז ער זאגט אין אגה"ת ועל תשובה שלמה זו כו', אבער דאס רעדט זיך דאך אויך צו דעם וואס מיט א שעתא ורגעא חדא לפני זה איז ער געשטאנען אין א תנועה פון תשובה כפשוטה.

און דערפאר אפילו דער וואס אופן עבודתו איז בבחי' לע"ל, גאולה העתידה, וואס דעמאלט וועט זיין ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, דארף ער אויך אנקומען צו די עבודה פון תיובתא, כדי עס זאל זיין עבודתו שלמה, דאס איז אבער בדרך טפל בא עם.

לפי הנ"ל וועט זיין פארשטאנדיק, דאס וואס דער עיקר ענין הפסח איז מצה, לחם עוני, וואס אין רוחניות איז דאס אז מ'איז געווען מושקע אין לעו"ז, ניט מצה עשירה, וואס ווייזט אויף עשירות, שא"א לבוא לידי חימוץ. און פונדעסטוועגן רעדט זיך די דינים פון מצה עשירה בתחלת ימי הפסח, און אויך דאס וואס הפסח נאכל על השובע און דאס דוקא דורך דערויף וואס פריער האט ער געגעבען מצה עשירה, און אויך ערב פסח מעג מען עסן מצה עשירה (ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תע"א סעי' ד).

וואס דאס איז כנ"ל אז גלייך ארויסגייענדיק פון מצרים דארף מען גלייך וויסען אז עס וועט זיין צוויי עליות (אויך די עלי' פון גאולה העתידה); דער עיקר אבער איז די מצה פון לחם עוני, וואס זי איז מצות היום, ודוקא בה יוצאים ל"ח מצה, און דער ענין פון מצה עשירה (דוגמת לע"ל) איז מערניט ווי א טפל,

וואס דער בכל דערפון איז - אפילו די וואס שטייען בבחי' אתכפיא, וואס רובא דעלמא זיינען דאך אין דעם אופן, איז אבער לא ימלט אז עס זאל ניט זיין קיין צייט געוויסע טעג, געוויסע שעות, צי געוויסע רגעים עכ"פ אז ער זאל שטיין אין א התעוררות, און דער יצה"ר זאל דעמאלט אינגאנצן נישט מבלבל זיין, דארף ער אויך יעמאלט האבן זכירת יצי"מ, כדי עס זאל זיין עבודתו בשלימות

אפילו די יחידי סגולה וואס זיי זיינען בבחי' צ"ג כסדר, דארף אויך זיין דער ענין פון אתכפיא, כנ"ל, תיובתא. ווי עס ווערט געבראכט פון אריז"ל, אז ער פלעגט זאגן אשמנו, מצד דעם ענין פון ערבות, (כל ישראל ערבים זה לזה), און עאכו"כ אז אויך מצ"ע - כנ"ל - האט אויך געדארפט האבן די עבודה פון תיובתא. ווארום בכל יום ויום (ווי ס'שטייט אין תניא) חייב אדם לראות א"ע כאילו הוא יצא ממצרים, וואס ראי' איז דאס תכלית ההתאמתות, דעריבער דארף בא אלעמען זיין די עבודה אין די בחי' פון יצי"מ, אתכפיא.

וואס איז די צוויי הוראות, אז בא יעדען איינעם דארף זיין די עבודה אין די בחי' פון אתכפיא, כי ברח. און אזוי אויך דער וואס עבודתו בבחי' אתכפיא, דארף ער זיין בטוח אז סוכ"ס וועט זיין אהפוך אל כל העמים, ד.ה. אז אפילו דער א-ל זר אשר בקרבך, גם הוא יתהפך ויהי' בכל לבבך בשני יצריך.

וואס די סעודה שלישית פון אחש"פ איז דאך דאס סעודת משיח, ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר האט דערציילט פון בעש"ט, און דאס איז שייכות צו יעדען איינעם, און ווי דער ווארט פון כ"ק מו"ח אדמו"ר אז מיט דעם תוקף פון משיח וועט מען דורך גיין די וועלט, עכ"ל הרב כמודפס כבר, און נאך דעם מאכט מען פון דער וועלט א דירה לו יתברך.

י. לויט ווי עס האט זיך גערעדט אין מאמר - וואס דער מאמר איז אנגעקומען אהער באופן פלא מיט א פאר טעג צוריק, פון א רב מעולי איראן, וואס דאס איז פרס, און ער איז געקומען קיין א"י, און צווישן אנשי עדתו איז געווען א אלזשירער איד, און ער האט געהאט דעם ביכל, וואס דאס איז מאמרים פון צמח צדק, און ער האט נישט געוואוסט אין וואס פאר אופן דאס איז צו עס אנגעקומען, און זעענדיק אז די ענינים זיינען צו שווער פאר עס, האט ער דאס געגעבן דעם רב, און ווייזט אויס אז דער רב האט געהאט אנדערע ספרים צו לערנען האט ער דאס געשיקט אהערצו, און דארטען איז פאראן מאמרים וואס זיינען דא אין אנדערע ביכלעך, און מאמרים וואס איך האב נישט געפונען אין אנדער ביכלעך, - וואס בסוף המאמר איז דער צמח צדק מבאר דעם ענין פון מצה עשירה און לחם עוני, וועט מען דאס פארשטיין אין עבודת ה', בהקדים ווי דער ענין איז ע"פ נגלה,

ס'איז דאך ידוע דער חילוק פון שו"ע אדמוה"ז און שו"ע המחבר, וואס דער מחבר ברענגט נישט קיין טעמי הדינים, נאר ער האט זיי אריינגעשטעלט אין ב"י להטור, משא"כ אדמוה"ז ברענגט די טעמים וואס איז נוגע צום פס"ד אויך. און מ'דארף מדייק זיין אין א יתור תיבה, און עאכו"כ אין יתור כמה תיבות.

וואס בשעת דער אלטער רבי ברענגט דעם דין פון מצה עשירה ברענגט ער צוויי טעמים פארוואס מ'איז נישט יוצא דערמיט (ס' תס"ב טעי' א' וסעי' ב) וואס רוב הפוסקים ברענגען דעם טעם אז וויבאלד ס'איז מצה עשירה איז מען ניט יוצא, און עס דארף זיין לחם עוני.

דער אלטער רבי ברענגט דעם טעם, און אויך נאך א טעם, וואס ברענגט זיך אין הה"מ און אין לבוש, אז וויבאלד אז נילוושה במי פירות איז זי ניט ראוי' לחימוץ, דעריבער איז מען ניט יוצא מיט איהר ידי חובת מצה, ווייל מ'איז יוצא נאר מיט אזא מצה וואס ראוי' לבוא לידי חימוץ.

וואס נאך דעם ווי דער אלטער רבי ברענגט דעם טעם, ברענגט ער ערשט שפעטער דעם צווייטען טעם וואס רוב הפוסקים ברענגען שצ"ל לחם עוני, (ראה בהשמטה), (הביאור בזה ראה שיחת ש"פ שמיני ש.ז.).

וואס כנ"ל רוב הפוסקים ככולם ברענגען נאר דעם טעם וואס ס'איז מצה עשירה און נישט לחם עוני, ביז אז דער ב"י ברענגט דעם טעם פון אינו בא לידי חימוץ אויך, און זאגט אויף עס אז טעם נכון הוא, זאגט דער רמ"א אין דרכי משה, אז דער טעם איז נאר א טעם נוסף, און אפילו בלא"ה (ד.ה. נאר מצד דעם טעם פון מצה עשירה) וואלט מען אויך מיט דערמיט נישט יוצא געווען ידי חובת מצה,

איז דאך דערפון פארשטאנדיק אז דער עיקר טעם איז דער טעם פון מצה עשירה.

און דער אלטער רבי ברענגט ביידע טעמים, ולא עוד אז ער הייבט נאך אן מיט דעם טעם פון אינו ראוי לבוא לידי חימוץ.

מוז מען דאך זאגען אז עס קאן זיין א מציאות עס זאל זיין נאר איין טעם און נישט דער צווייטער. און מ'מוז זאגען אז מ'מוז נישט אנקומען צו ביידע טעמים, ווארום דער דין איז דאך אז מ'איז יוצא נאר מיט מצה שנילושה מה' מינים, משא"כ חוץ מה' מינים איז אע"פ אז דאס איז באופן של עוני און נישט באופן של עשירות, פונדעסטוועגען איז מען נישט יוצא מצות מצה, וויבאלד אז אינה ראוי' לבוא לידי חימוץ.

דער טעם פון אינה ראוי' לבוא לידי חימוץ איז ניט מספיק, וואס דערפאר ברענגען עס נישט רוב פוסקים, איז פארשטאנדיק ווייל דאס וואס מי פירות אינם מחמיצין איז דאס נאר בלי תערובת מים, אויב מ'איז מערב מיט מים, איז דאס מחמץ איז נאך במהירות יותר (ווי מים אן מי פירות), ביז גאר אז עס איז דא א דיעה אז אויב נתערב עס מים קאן מען דאס נישט אפהיטען פון חימוץ, און דעריבער האלטען זיי אז תשרף.

איז אין אזא פאל מוז מען אנקומען צו דעם טעם פון מצה עשירה, און דער טעם פון אינו ראוי' לבוא לידי חימוץ איז נישטא, ווארום בתערובת מים קאן דאס זיין אז יבוא לידי חימוץ, פון ער וועט דאס מאכן בתערובת מים און וועט זיין זהיר אז לא יתחמץ, וועט ער נישט יוצא זיין חיוב מצה מצד דעם טעם פון מצה עשירה, אבער נישט מצד דעם טעם פון אינו ראוי' לבוא לידי חימוץ, ווייל ס'איז דאך יא ראוי.

דעריבער ברענגען רוב פוסקים דעם טעם פון מצה עשירה, וואס ער פאסט אפילו אין א פאל וואס די מי פירות התערבו עס מים.

ולכאורה וואלט דאך דעם טעם אליין געווען גענוג, מוז מען זאגען אז עס איז מעגליך א מציאות וואס דער טעם פון מצה עשירה זאל נישט זיין, און מ'זאל נישט יוצא זיין חובת מצה, מצד וואס אינו ראוי לבוא לידי חימוץ.

געפינט מען דאס בשעת שביהמ"ק היל' קיים וואס מ'פלעגט מאכן מצת תודה ורקיקי נזיר, פרעגט די גמרא (פסחים לח) ס'איז דאך געווען געמאכט מי שמן איז דאך עס אינה באה לידי חימוץ, און די גמרא ענטפערט אז מ'האט געמוזט מוסיף זיין מים, וויבאלד ס'איז געווען א סאך קמח און ווייניק, שמן, האט מען דעריבער אריינגעמישט מיט וואסער, איז דאס ראוי לבוא לידי חימוץ. און וויבאלד אז כהנים זריזין הם, האט מען דאס אגעהיט עס זאל נישט קומען לידי חימוץ.

פרעגט די גמרא ווייטער, תיפוק לי' הא הוה לי' מצה עשירה, און די גמרא ענטפערט אז וויבאלד ס'איז געווען ווייניק שמן און א סאך סולת, הייסט דאס נישט קיין מצה עשירה.

האבען מיר דאך א מציאות ע"פ תורה אז עס זאל זיין מיט מי פירות און אעפ"כ זאל דאס נישט הייסען מצה עשירה, וואס דערפאר איז נישט מספיק דער טעם פון מצה עשירה אליין, און מ'מוז אנקומען צו דעם טעם פון אינו באה לידי חימוץ, בשעת עס וועט זיין ווייניק שמן (שע"כ אינו נחשב לעשירה), און אן מים, וואס דעמאלט איז דאס אינו באה לידי חימוץ.

וויבאלד אבער אז דאס איז נישט שכיח, וואס דערפאר איז מען מכריח אז מ'האט אריינגעמישט וואסער איז דאס אויך נישט פון א פסוק נאר פון א סברא, אויף באווארענען אזא מציאות רחוקה, אז עס זאל נישט הייסען קיין מצה עשירה הגם אז עס איז דא מי פירות אין דעם, און דער טעם וואס אינו יוצא ל"ח איז נאר מצד אינו באה לידי חימוץ.

איז לפי"ז אפילו דער אלטער רבי וויל באווארען אזא פאל, וואס צוליב דערויף ברענגען ער דעם טעם פון אינו באה לידי חימוץ, וואלט ער אבער דאס געדארפט ברענגען אלץ דעם צווייטען טעם, און פריער זאגען דעם טעם פון מצה עשירה.

וואלט מען געקאנט זאגען אז דאס איז מצד סדר הכתובים, וואס דער ענין פון אינה באה לידי חימוץ לערנט מען דאס אפ פון א פסוק אין חומש שמות, אין פרשת בא, שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות וגו' דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא ידי חובתו, דער דין אבער פון מצה עשירה לערנט מען אפ פון פרשת ראה, וואס דארט שטייט אז מצה איז לחם עוני, לערנט מען אפ אז דוקא אזא מצה וואס איז לחם עוני, משא"כ מצה עשירה,

דעריבער ברענגט דער אלטער רבי אין דעם סדר, פריער דעם טעם וואס מען לערנט אפ פון חומש שמות, און דערנאך דעם טעם וואס מען לערנט אפ פון פרשת ראה,

ס'איז אבער שווער אזוי צו זאגען ווארום ס'איז דאך ידוע אז דער סדר פון תושבע"פ איז נישט פארבונדען מיט דעם סדר אין תושב"כ, ווי מ'געפינט דאס בכמה מקומות.

מוז מען זאגען אז עס איז דא א אנדער טעם, און ווי כמה ענינים אין נגלה וואס זיינען ניט פארשטאנדיק נאר ע"פ המבואר אין פנימיות התורה, וועט דאס אויך פארשטיין ע"פ המבואר אין מאמר דעם ענין פון לחם עוני און מצה עשירה,

וואס, ווי דערמאנט, אז עס דארף זיין ראוי לבא לידי חימוץ דאס לערנט מען אפ פון פ' בא, און אז עס דארף זיין לחם עוני לערנט מען אפ פון פרשת ראה, לפי"ז שטעלט זיך די שאלה, ווי איז געווען איידער ס'איז געזאגט געווארן פרשת ראה, וואס דאס איז דאך געזאגט געווארן אין משנה תורה, אין שנת הארבעים.

הגם ס'איז דאך פאראן א דיעה אז מערניט ווי אין פסח האבן די אידן געמאכט אין מדבר. פון דעם איז אבער קיין ראי' נישט אז זיי האבען זיך נישט געפירט אין אלע דינים פון מצה. אע"פ אז מ'איז נישט יוצא חיוב אכילת מצה מיט מן, ווארום עס דארף דאך זיין פון חמשת מיני דגן, הגם אז מן ווערט אויך אנגערופען דגן שמים, דארף אבער מצה זיין פון די חמשת מיני דגן, האבן זיי אבער געהאט ע"ד ווי די גמרא זאגט בנוגע צו מנחות אז קמח דערצו האבן די אידן געקויפט פון די תגרי אוה"ע, אזוי אויך קאן מען זאגן האבן זיי געקויפט קמח אויף מצה פון זיי.

ווערט לפי"ז די שאלה וואס האבן די אידן געהאט אלע דרייסיג ניין יאהר בנוגע צו מצה עשירה, דעם דין פון אינו באה לידי חימוץ שטייט דאך שוין אין פרשת בא, משא"כ דער דין פון לחם עוני איז געזאגט געווארן שפעטער.

אע"פ אז די גמרא זאגט אז אלע מצות זיינען נאמרו בהר סיני ונשנו בערבות מואב, במילא קאן מען דאך זאגט אז אויך דער דין פון לחם עוני, איז נאמר מסיני,

איז בד"א בנוגע צו די ענינים וואס זיינען געווען פון הר סיני אהן, ובמילא די פסח דורות וואס זיי זיינען געווען אין מדבר קען מען זאגען אז עס איז חל געווען דער ציווי פון לחם עוני אויף זיי, גלייך פון מ"ת, (הגם אז דאס שטייט ערשט אין תורה אין פרשת ראה).

אבער דעם פסח מצרים, וואס דאס איז דאך געווען פאר מ"ת, פאסט דארט ניט צו זאגן אז נאמר בסיני ונשנה בערבות מואב, וואלט מען בפסח מצרים געקאנט יוצא זיין מיט מצה עשירה, וויבאלד ס'איז נאך נישטא קיין ציווי אז מצה דארף זיין לחם עוני, מערניט אז אין די מצה עשירה שנילושה ביין ושמן וחלב ודבש איז נתערב בה מעט מים, ווארום עס דארף דאך זיין אפשר לבוא לידי חימוץ, ווארום דער ציווי אויף דעם איז דאך געזאגט געווארן אין פסח מצרים, אין פרשת בא.

קומט לפי זה אויס אז נישט נאר ווי ס'איז אין סדר הכתובים, איז דער טעם פון ראוי לבוא לידי חימוץ פאר דעם טעם פון לחם עוני, נאר אויך אין סדר זמנים איז אזוי געווען, פריער נאך זייענדיק אין מצרים איז געווען נאר דער טעם פון ראוי לבוא לידי חימוץ, בא מ"ת איז ניתוסף געווארן דער טעם פון מצה עשירה אויך,

וואס מהאי טעמא ברענגט דער אלטער רבי פריער דעם טעם פון אינו ראוי' לבוא לדי חינוך, און שפעטער דעם טעם פון מצה עשירה.

ס'איז נאך אבער אלץ חסר ביאור, און מ'דארף אנקומען צו א ביאור עפ"י פנימיות התורה, ווארום דאס וואס וועגן פסח מצרים ווערט ערקלערט אין גמרא און מדרש וכו' איז דאס מצד דרוש וקבל שכר, נישט דאס אבער איז ענינו של שו"ע אדמוה"ז אויף באווארענען מצד די ענינים ווי זיי זיינען געווען אין פסח מצרים.

הגם אז ס'איז דאך מערנישט וואס ער איז משנה דעם סדר, ווארום כנ"ל מוז מען דאך אנקומען צו ביידע טעמים, ווארום עס קאן דאך זיין א משכחת איין טעם אן דעם צווייטען, אבער אעפ"כ ווערט דער ענין געשמאקער דורך פנימיות התורה.

ווארום ס'איז דא די שאלה אין אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, אז למעלה איז פאראן א מתיבתא דרקיעא און דארטען לערנט מען תורה, ווי עס שטייט אז די אבות און משה רבינו זיצען שוין דארטען ג' אלפים שנים ויותר און לערנען תורה, פרעגט מען די שאלה, ווי קען מען זיך דארטען מפלפל זיין אין תורה וואס זי רעדט דאך אין ענינים גשמיים,

אויף דעם זאגט דער אלטער רבי אז דארטען לערנען זיי די ענינים ווי זיי זיינען ברוחניות. און ווי דער של"ה שרייבט אז נישט ווי דער טעות העולם אז התורה מדברת בתחתונים ורומזת בעליונים, נאר פארקערט מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים. און דאס וואס מ'זאגט יד הוי' וכו' איז דאס נישט ווי מ'מיינט אז דברה תורה כלשון בני"א, נאר אדרבה, דער עיקר איז דער יד הוי', און דערפון ווערט נמשך דער ענין פון גבורה וצמצום. ועד"ז פשטות הכתובים וואס עס שטייט אז הקב"ה האטגעזאגט יהי אור דערפון ווערט נמשך אור למטה, ועד"ז אויך תוציא הארץ וכו', וואס דער דבר הוי' איז שלא בערך העכער ווי די רוחניות הענינים פון דעם עשב, און עאכו"כ ווי דער עשב איז כפשוטו.

איז דאך אין ג"ע דער לימוד התורה ברוחניות הענינים, איז פארוואס דארף זיין ותלמודו בידו?

זעט מען דערפון, אז כדי זוכה זיין לערנען די ענינים ווי זיי זיינען ברוחניות הענינים, דארף זיין פריער דער "ותלמודו" דאס וואס ער האט געלערנט די הלכות כפשוטו בגשמיות "בידו".

וואס דערפון איז פארשטנדיק אז אויך אין דעם ענין פון מצה עשירה ולחם עניני, איז דא די ענינים ווי זיי זיינען ברוחניות, און דורך דעם וואס מ'לערנט די ענינים כפשוטו קומט מען צו ווי די ענינים זיינען בעבודת ה' ברוחניות.

וואס דער חילוק פון מצה עשירה און לחם עוני איז, וואס מצה עשירה איז נילוושה בשמן ויין וחלב ודבש. משא"כ לחם עוני איז נילוושה מערנישט ווי במים.

וואס מיט איז אין בו טעם, וואס דערפאר איז דאך דער דין אז השותה מים לצמאו דוקא איז חייב לברך, ווארום אויב ער איז שותה סתם איז וויבאלד אז אין בו טעם דארף ער נישט מאכן קיין ברכה. משא"כ בנוגע צו יין שמן חלב ודבש איז נישט די הגבלה פון לצמאו, ווייל דאס האט א טעם,

איז דער צ"צ מפרש אין דעם מאמר - מיוסד אויף א מאמר פון אלטער רבי'ן אז מצה איז דאך א מצוה כללית, וואס זי האט דאך געבראכט צו יצי"מ וואס דאס איז א ענין כללי, איז דערפון פארשטאנדיק אז אכילת מצה האט אין זיך אויך א עבודה רוחנית.

און דא זאגט מען אז עס קאן זיין אכילת מצה - לחם עוני, וואס דאס איז עבודה בלי טעם ודעת, נאר קב"ע, וואס דעמאלט איז דאס לחם עוני, און נישט מצה עשירה, ווייל ער האט נישט קיין עטירות והתרחבות בשכל, ער טוט אלע ענינים ווי א עני, אן הסברה לעצמו אין דעם.

עס איז אבער דא א אכילת מצה פון מצה עשירה, וואס זי איז נילושה ביין
ושמן וחלב ודבש, וואס דאס האט א געשמאק און דאס גיט ער אריין אין קמח, און
פון דעם מאכט ער א ענין פון מצה איז אינו יוצא ידי חובתו, ווארום די התחלת
העבודה אויף ארויסגיין פון עבדי פרעה און ווערן עבדי אתם, וואס על מנת כן
איז דאך געווען די יציאה ממצרים, איז דאך דאס א ענין כללי, איז דארט איז
ניט שייך קיין הבנה והשגה - מצה עשירה - נאר עס דארף זיין לחם עוני, אן אייגענער
הסברה, נאר עבודה מצד קב"ע.

ע"ד ווי עס שטייט למה קדמה פרשת שמע לזה' אם שמוע, כדי שיקבל עליו
עול מצות, אז מקיים זיין א גזירת מלך, דארף דאס זיין נישט מצד הבנה והשגה,
נאר מלך איז פורץ גדר, אע"פ אז דאס האט נישט קיין ארט אין שכל.

וואס דעריבער איז מאן דמחוי במחוג קמי' מלכא איז חייב דער היפך החיים,
וואס לכאורה איז דאך דאס שלא בערך, ס'איז מערניט ווי מחוי במחוג און ער איז
חייב מיתה, נאר תורה האט אויסעטיילט א מלך בפ"ע, אז בא עם איז דער עונש נישט
לפי ערך החטא, נאר אפילו מחוי במחוג כו',

דערפאר בשעת ארויסגייענדיק פון עבדי פרעה און ווערענדיק עבדי ה', דארף
זיין לחם עוני - עבודה מצד קב"ע - און ניט מצה עשירה - עבודה מצד הבנה והשגה.

נאך דעם אבער ווי מ'איז ארויסגעגאנגען פון מצרים, און ער איז מקיים תומ"צ
מצד קב"ע, יעמאלט מאנגט מען אויך פון עם ער זאל אריינגלייגען אויך זיין חב"ד
שבנפש, ער זאל הארעווען עד מקום שידו מגעת, און ווי דער אלטער רבי זאגט דעם
לשון - לפי השגתו און שרש נפשו למעלה, און אויב ער הארעוועט גענוג איז דעמאלט,
ווי עס פסק'נט זיך אין הלכות תלמוד תורה, אז מען שיקט אראפ די נשמה נאך אמאל
למטה אויף משלים זיין דאס וואס ער האט פארפעלט.

הגם אז למד תורה כל ימיו, וויבאלד אבער עס האט געפעלט אין זיין הבנה
והשגה, דארף ער אראפקומען נאך אמאל למטה,

ווארום עיר פרא אדם יולד קאן ער פריער ניט ווערן א עבד ה' סידען דורך
התעסקות מיט זיך, און עס דארף זיין א שיעור התעסקות כדי עס זאל ווערן מצה
און נישט קיין חמץ (...?).

וואס דערפאר בשעת ס'איז דא מי פירות, וואס מי פירות ענינם איז הבנה והשגה
א"א לבוא לידי חימוץ.

אויב אבער עירב בה קצת מים, יעמאלט איז דאס מחמיץ נאך מערער ווי מים
אליין (אן מי פירות).

וואס די הוראה כללית פון דעם איז: ווי עס ווערט מבואר אין ספרי מוסר
און אין ספרי חסידות, אז בשעת א מענטש פאלט דורך איז ער נאך ערגער ווי א
חי' רעה, וויבאלד ער האט העכערע כחות און ער ניצט דאס אויס אויף די נישט
ריכטיגע ענינים.

דערפאר איז בא א ת"ח שנמצא רבב על בגדו איז ער חייב דער היפך החיים,
משא"כ בא א עם הארץ איז נישט אזוי, און דערפאר איז אויך שגגת תלמוד עולה
זדון, דאס וואס בא א צווייטען איז א זדון איז בא א תלמיד איז שוגג אויך אזוי,

וואס דאס איז בשעת ער מישט אריין אין זיין הבנה והשגה מים, מים שאינם
ע"פ תורה, וואס דאס איז פניות עצמו, איז דעמאלט נישט נאר וואס ס'איז מחמץ
כרגיל, נאר נאך גרעסער, ביז אז עס איז דא א דיעה אז תשרף, וואס דאס (עירוב
מים בהבנה והשגה שלו) איז דאס ע"ד ווי חכמים המה להרע, אז זיי נוצען אויס
זייער חכמה אויף להרע, וואס יעמאלט איז אין למטה הימנו, ער איז ערגער פאר
א חי' רעה.

ווייל א איד האט דאך א נפה"א, נישט ווי א ניט איד, וואס האט נישט קיין נפה"א, במילא קען ער טאן נאר ביז וואנעט כחות הטבע דערלאנגען, דערפאר בא א איד (אויב עירב מעט מיט) דער הירוס וחורבן שלא בערך.

דעריבער בא מי פירות ונתערבו במים וואס מ'דארף האבן א התעסקות יתירה ווייל אויב נישט וועט דאס נתחמץ ווערן (געכער ווי עיסה שנלושה במים סתם) בלי (תערובות מי פירות), ביז עס קאן גאר זיין אז תשרף,

עפ"ז קומט אויס אז דער עיקר טעם וואס מצה עשירה אינו יוצא בה ידי חובתו איז דאס ווייל אינה באה לידי חימוץ, וויבאלד אז מצה איז ענינה אתכפיה, ווייל התחלת העבודה דארף זיין נישט מצד הבנה והשגה נאר ווייל אזוי האט דער אויבערשטער געהייסען, דעריבער בשעת עס קען נישט קומען לידי חימוץ טויג ניט, דערפאר איז מען נישט יוצא מיט מצה עשירה,

בשעת אבער ער מישט אריין מעט מים, וואס דעמאלט איז דאך די חמיצות במהירות יותר, קען מען נישט זאגען דעם טעם פון אינו בא לידי חימוץ, ווארום ס'איז דאך בא לידי חימוץ, מוז מען דעמאלט אנקומען צום צווייטען טעם, וואס דער צווייטער טעם איז - אז וויבאלד אז די חכמים האבן דאך גע'אסר'ט בלי תערובת מים, איז שוין אסור בכל גווני אפילו דארט וואו ס'איז יא אפשא לבוא לידי חימוץ, היינו ע"י תערובת מים.

ווי מען געפינט בא כמה גזירות חכמים, אז דער איסור בלייבט, אפילו לאחר ווי דער טעם הגזרה איז בטל געווארן, ווייל דער ענין איז שוין געווארן אסור מצד עצמו.

און ווי כמה ענינים וואס ילפינן מצה מסוכה, ע"ד ווי דאס וואס מ'לערנט אפ א חיוב עסן ט"ו ביינאכט בסוכה פון דעם חיוב אכילת מצה ט"ו ביינאכט, ווייל ילפינן ט"ו ט"ו, וועט מען לענינינו הנ"ל אויך געפינען א דוגמא פון סוכה,

וואס דער דין בא סוכה איז אויב אז סיכך בנסר וואס איז רחב ד' על ד' איז דאס א ענין פון תקרה, הייסט דאס נישט קיין דירת עראי, און ס'איז פסול. פרעגט מען ווי איז אז עס נישט מרובע, מצד אחד איז דא ד' על ד', אבער בעביו איז דאס נישט קיין דע"ד, און ער וועט מסכך זיין דערמיט אויף דעם צד וואס איז נישט ד' על ד', איז דאך דער טעם פון תקרה דא, וויבאלד אז מכסה איז דער צד וואס איז נישט ד' על ד', אויב אבער מ'וועט זאגען אז דער נסר אליין ווערט אינו ראוי לסכך בו, איז דאס פסול.

על דרך זה איז בא מצה עשירה, וויבאלד אז מצד עצמו איז אינה באה לידי חימוץ, אפילו עירב מים, שאז מחמיצים, בלייבט דער דין אז אינו יוצא ל"ח.

קומט אויס, אז נישט נאר עס דארף זיין ביידע טעמים, נאר ער מוז מקדים זיין דעם טעם פון הה"מ און לבוש, ווייל דאס איז דער טעם עיקרי, און דער טעם וואס דער רמ"א, אין דרכי משה, שרייבט אויף עס אז ס'איז מערניט ווי א טעם נוסף, מאכט דערפון דער אלטער רבי א טעם עיקרי.

וואס די הוראה בפועל דערפון איז: אז בשעת בא עס איז דורך געארבעט די הבנה והשגה זיינען, און ער פארשטייט, קאן ער דאך מיינען אז ער דארף נישט קיין זהירות, תאמין בעצמך, אויף דעם זאגט מען אל תאמין בעצמך, ווארום ס'איז דא א ענין פון מצה עשירה און עס קען זיין אז דער יצה"ר וועט אריינמישען דארט מעט מים, און מצד דערויף וואס ער איז רגיל בהבנה והשגה דארף ער האבן מערער זהירות, ווי א אנדערער שאינו בדוגמת מצה עשירה, בשעת עס וועט זיך אריינמישן א טפח מים, ד.ה. פניות עצמו, ביז עס קאן גאר זיין עס זאל דארפן זיין תשרף.

וואס בא יעדערן איז דאך דא זמנים ביום וואס תורה איז מגינא ומצלא און וואס מצות זיינען מגין ומציל, דארף דעמאלט אויך זיין א זהירות, ווייל לפתח חטאת רובץ, ער איז אלעמאל רגיל בהבנה והשגה.

און דאס איז די הוראה צו יעדערן ביז צו עבודה יום יומית, ווי דער אלטער רבי איז דאך מוסיף אז בכל יום ויום חייב אדם לראות א"ע כאלו היום יצא ממצרים, און עס דארף זיין פעמים בכל יום, סיי בשחרית בהכנת היום ווען ס'איז ליכטיג, און סיי בערבית וואס דעמאלט איז חושך, און ער דארף טאפען א וואנט, און ק"ש זאגט דער אלטער רבי איז דבר אחד ממש מיט יצי"מ (כמשנ"ת בהמאמר), איז דער תכלית שיגיע, ביז צו בכל מאדך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך.

ולימודו בתורה וקיום המצות זאל זיין אין א אופן אז דאס זאל ארויסנעמען פון מצרים ברוחניות, ביז עס וועט זיין דער היום אם בקולי תשמעון ויהי' הגאולה שלימה ע"י משיח צדקנו.

ח. דובר אודות החילוק בין יצי"מ, שהיתה באופן ד"ברח העם", שהוצרכו לברוח מהרע ש"עדיין הי' בתקפו"ם⁶⁶, שזהו אופן העבודה דאתכפיא, לגאולה העתידה, שאז יהי מעמד ומצב דאתהפכא. ואעפ"כ, גם ביצי"מ הובטח כבר אודות הגאולה העתידה ("אנכי אעלך גם עלה"⁶²), כיון שהידיעה שסוכ"ס יגיעו לאתהפכא נותנת כח בעבודת האתכפיא; וגם לעת"ל יזכירו את יצי"מ, כיון שגם במצב של אתהפכא יש צורך בענין הביטול המודגש באתכפיא. וזהו גם החילוק שבין "לחם עוני"⁶³ (אתכפיא) ל"מצה עשירה"⁶⁴ (אתהפכא)⁶⁵. ועפ"ד מובן, שגם בזמן הזה שהחיוב הוא ב"לחם עוני" דוקא, שייך גם הענין של "מצה עשירה" (כפי שמצינו ש"בימיהם היו אוכלין מצה עשירה על סעודתן", "ולא היו אוכלין מצת מצוה אלא לאחר שמלאו כריסן"⁶⁶; ומעין זה גם בזמן הזה, שבערב פסח מותר לאכול מצה עשירה⁶⁷) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 122 ואילך.

ט. וההוראה מזה בעבודת האדם בכל יום:

-
63) פ' ראה טז, ג.	59) ר"ה בתחלתה.
64) נסמן בלקו"ש שבפנים הערה 3.	60) חגיגה בתחלתה.
65) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ב	61) יש לציין, שבליל אחש"פ, אמר כ"ק
ס"ג (תור"מ ח"ה ע' 120).	אדמו"ר שליט"א לאלו שחזרו מה"תהלוכה":
66) מרדכי סוף פסחים בדיני הסדר.	שיהי' הענין ד"ראשו על כרעיו ועל קרבו",
67) טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סתע"א ס"ב	לעבוד את ה' בשמחה (ראה לקמן סי"א
(ס"ד).	ראילך).
- 62) ויגש מו, ד.

אמרו חז"ל במשנה⁶⁸ "בכל דור ודור (ורבינו הזקן מוסיף⁶⁹: "ובכל יום ויום") חייב אדם לראות (ראי' דייקא, שהיא תכלית ההתאמתות⁷⁰) את עצמו כאילו הוא (עצמו) יצא (היום) ממצרים", וכפי שמבאר רבינו הזקן⁶⁹ שזהו ענין "יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף .. בפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש .. ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא" (וזוהי הנתינת כח לעבודה במשך כל היום בכל כחות ולבושי הנפש כו').

וענין זה יכול להיות בב' אופנים:

(א) ע"ד הגאולה העתידה — שהרי אמרו רז"ל שאילו זכו היתה היציאה ממצרים באופן של גאולה שאין אחרי' גלות (כנ"ל ס"ה) — ללא בלבולים מהיצה"ר, אפילו לא לפי שעה, כיון שכבר השלים את העבודה והיגיעה עם היפך הטוב, ולכן לא צריך להיות אצלו הענין ד"ברח העם", אלא מתוך מנוחה יכול לעבוד עבודתו באופן של עלי' "מחיל אל חיל"⁷¹ בעבודת ה' (בדוגמת המעמד ומצב דלעת"ל, כמוכן ממ"ש הרמב"ם⁸ שהסיבה שנתאוו ימות המשיח היא לפי שאז יוכלו לעסוק בעניני עבודת ה' מתוך מנוחה והרחבה, ללא ענינים המבלבלים, לא מבחורין, ועאכו"כ לא מבפנים).

(ב) למטה מזה — כפי שהיתה היציאה ממצרים בפועל — באופן ד"ברח העם", לברוח מן הרע כו', ולכן הוצרכו לאח"ז להתחיל לעבוד ולהתייגע על עצמם ("האָרעווען מיט זיך"), שזהו תוכן הענין דספירת העומר במ"ט הימים שבין יצי"מ למ"ת, לברר ולזכך את נפש הבהמית מיום ליום, באופן ד"מעט מעט אגרשנו"⁷², ולפעול שגם אצלה יהי' ענין העלי' למעלה (היפך "רוח הבהמה היורדת היא למטה"⁷³).

[וכן הוא פשוט הענין ע"פ נגלה, כמ"ש הר"ן בסוף פסחים בשם הגדה: "בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה"⁷⁴ .. לסוף חמשים יום, היו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר, כלומר בזמן הזה .. אנו .. מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן", והיינו, שמצות ספה"ע היא שכל על הספירה שמנו אז. וע"ד שמצינו בנוגע לאבות שקיימו את כל התורה

72 משפטים כג, ל.

73 קהלת ג, כא.

74 שמות ג, יב.

68 פסחים קטז, ב.

69 תניא פמ"ז.

70 ראה תור"מ סה"מ אדר ע' לו. וש"נ.

71 תהלים פד, ח.

כולה עד שלא ניתנה⁷⁵, שע"י עבודתם בכח עצמם, המשיכו ופעלו אותם ענינים באופן של ציווי מלמעלה].

ועל זה באה ההוראה בנוגע לשני אופני עבודה הנ"ל:

בנוגע לאלו שעבודתם היא באופן ד"ברח העם" (אתכפיא) — שזהו אופן העבודה ששייך לרובא דעלמא — שצריכים לידע שברור הדבר שסוכ"ס יגיעו לשלימות העבודה דאתהפכא, שגם ה"א-ל זר אשר בקרבך"⁷⁶ יתהפך לטוב, וכמ"ש⁷⁷ "ואהבת גו' בכל לבבך", "בשני יצריך"⁷⁸, וכמ"ש ביעודים דלעתיד לבוא "אז אהפוך אל עמים גו"⁷⁹.

וכן בנוגע לאופן העבודה שהיא ע"ד הגאולה העתידה — שהיא אפילו אצל רובא דעלמא שעבודתם היא בכחי' אתכפיא, לא ימלט שלא יהיו זמנים מסויימים, ימים, שעות או עכ"פ רגעים, שבהם עומדים בתנועה של התעוררות כו', באופן שהיצה"ר אינו מבלבל כלל, כך, שיכול לעבוד עבודתו באופן של "בכל מאדך"⁷⁷, בלי גבול, "ופרצת"⁸⁰, בדוגמת לעתיד לבוא — שגם אז צ"ל אצלם הענין דזכירת יצי"מ, כדי שתהי' העבודה בשלימות.

ועד"ז בנוגע ליחידי סגולה שהם במדריגת צדיקים שכללות עבודתם היא באופן דאתהפכא — צ"ל אצלם גם הענין דאתכפיא, לא רק מצד ענין ה"ערבות", "שכל ישראל ערבים זל"ז"⁸¹ [וע"ד המובא⁸² שגם האריז"ל הי' אומר כל פרטי הוידויים ד"אשמנו כו'"], מצד ענין הערבות], אלא גם בשביל שלימות עבודת עצמם, כי, "הצדיק (שהגיע כבר למעמד ומצב דאתהפכא) נקרא עבד ה' .. (ש)כבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע עד כי .. לבו חלל בקרבו", ואין אצלו המעלה ד"עובד אלקים", "לשון הוה" (היפך הענין ד"לא עבדו"⁸³), ע"י "עבודה ועמל גדול"⁸⁴, שאז ישנו גם הענין ד"לפום צערא אגרא"⁸⁵.

וע"ד שמצינו שגם אצל צדיקים צ"ל ענין התשובה, כמאמר⁸⁶

75) יומא כח, ב. וש"נ.	82) סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל
76) ראה שבת קה, ב.	פ"א (דרמ"צ כח, ב). וראה לקו"ש חכ"ז ע' 105. וש"נ.
77) ואתחנן ו, ה.	83) מלאכי ג, יח.
78) ספרי ופרש"י עה"פ. ברכות רפ"ט.	84) ראה תניא פט"ו.
79) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הלי' מלכים ספי"א.	85) אבות פ"ה מכ"א.
80) ויצא כח, יד.	86) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי
81) שבועות לט, סע"א. וש"נ. הובא	שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.
בפרש"י עה"ת בחוקותי כו, לו.	

משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא. ומובן, שאע"פ שזוהי מדריגה נעלית בתשובה, שעז"נ⁸⁷ "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (כמבואר בלקו"ת ר"פ האזינו) — הרי כל אופני התשובה הם ענין אחד, כך, שגם תשובה זו היא למעלה מכללות ענין התומ"צ, כמו תשובה כפשוטה, שעל ידה נעשה "אהוב ונחמד קרוב וידיד", ועד ש"מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו"⁸⁸.

כג. המאמר של הצמח-צדק¹⁷⁸ שנוזכר לעיל¹⁷⁹ — הגיע לכאן באורח פלא לפני ימים אחדים, ע"י רב ממדינת איראן (שזוהי פרס) שעלה לארץ ישראל, ובין אנשי עדתו הי' יהודי ממדינת אַלג'יר, שברשותו הי' "ביכל" המאמרים של הצ"צ (מבלי לדעת באיזה אופן הגיע אליו), ובראותו שהענינים הכתובים בו הם קשים עבורו — מסרו לרב, והרב — שכנראה היו לו עוד הרבה ספרים ללמוד... — שלחו לכאן.

— ב"ביכל" זה ישנם מאמרים שנמצאים גם בביכלאך נוספים, אבל יש בו גם מאמרים (כולל המאמר הנ"ל) שלא מצאתי בביכלאך נוספים.

ובסיום המאמר¹⁸⁰ מבאר הצ"צ הענין ד"מצה עשירה" ו"לחם עוני" כפי שהוא בעבודת ה', ועפ"ז יש לבאר גם ענין בנגלה דתורה.

כד. בנוגע ל"עיסה שנילושה במי פירות"¹⁸¹ — הנה בשו"ע של רבינו הזקן¹⁸² [שמוסיף על השו"ע של המחבר ומבאר גם טעמי ההלכות שנוגעים להפס"ד¹⁸³] מבואר ש"אינו יוצא בה י"ח .. מפני שהיא מצה עשירה, והתורה אמרה לחם עוני⁶³. ועוד, שאין יוצאין אלא במצה שהיתה

181) בשיחה זו נכלל גם המשך הביאור משיחת ש"פ שמיני (המו"ז).
182) אורח רסתס"ב.
183) ראה "הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" לשו"ע אדה"ז.

177) ראה ד"ה ונחה עליו דאחש"פ תשכ"ה פ"ג (תו"מ חמ"ג ע' 188). וש"נ.
178) נדפס לאח"ז באוה"ת דרושים לפסח ע' תנג ואילך.
179) במאמר פ"ב (לעיל ס"ע 314).
180) אוה"ת שם ע' תס.

יכולה לבוא לידי חימוץ אם לא הי' משמרה מחימוץ¹⁸⁴ (ו'עיסה שנילושה במי פירות, אפילו שהתה כל היום בלא עסק עד שנתפחה, אין זה חמץ").

ומוסיף לאח"ז¹⁸⁵: "עיסה שנילושה במים עם מי פירות, אע"פ שהיא יכולה לבוא לידי חימוץ (שהרי "מיי¹⁸⁶ פירות שנתערב בהם מים אפילו כל שהוא, הרי אלו .. ממהרים להחמיץ העיסה יותר ממים לבדם .. (ו)קשה לשמרה מחימוץ"¹⁸⁷), אין יוצאין בה י"ח אם שמרה מחימוץ ואפאה מיד, מפני שהיא מצה עשירה".

ועפ"ז מובן מדוע לא מספיק הטעם ש"אין יוצאין אלא במצה שהיתה יכולה לבוא לידי חימוץ", אלא יש צורך בטעם ד"מצה עשירה" (שאינה "לחם עוני") — כי, מצד הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ, היו יכולים לצאת י"ח גם במצה שנילושה במי פירות עם מים, ורק בגלל שהיא "מצה עשירה" אין יוצאים בה י"ח.

אבל עדיין צריך להבין: מדוע הוצרך רבינו הזקן להביא הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ?

בשלמא מ"ש בסי' תנ"ג¹⁸⁸ "דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו אם עשאן מצה" — הרי זה בנוגע לדגן שממנו נעשית העיסה, שצ"ל "מאחד מחמשת מיני דגן", ולא מ"מיני קטניות וכיו"ב שאינם באים לידי חימוץ"; אבל בנוגע לעיסה — הרי גם לולי הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ, אין יוצאים י"ח בעיסה שנילושה במי פירות מפני שהיא מצה עשירה.

וא"כ, למה הביא רבינו הזקן את הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ, ולא הסתפק בטעם דמצה עשירה — כמו המחבר¹⁸², שהביא רק הטעם "מפני שהיא מצה עשירה, וקרא כתיב לחם עוני", ולא הביא כלל הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ? — והרי ידוע¹⁸⁹ גדול הדיוק בשו"ע של רבינו הזקן אפילו בנוגע ליתור תיבה אחת, וכ"ש כמה תיבות!

כה. והנה, הב"ב¹⁸² כתב "ראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה הנילושה בשמן ויין ודבש בלבד .. לפי שאנו צריכים שימור מחמץ, וכל

(187) ועד שיש מציאות ש"אין להם תקנה אלא לשורפם כו" (ראה סת"ס ד"ס"א).
(188) ס"א.
(189) ראה גם תו"מ חמ"ה ע' 74. וש"נ.

(184) "כמשנ"ת בסי' תנ"ג".
(185) שם ס"ו.
(186) שם ס"ג.

שאינו מחמיץ אין יוצאין בו ידי מצה . . ומי פירות בלבד אין מחמיצין, ודבר נכון הוא". וכתב על זה הרמ"א בדרכי משה: "ר"ל דמטעם זה אינו יוצא, אבל בלא"ה נמי אינו יוצא, דהא הוה מצה עשירה".

אמנם, יכולה להיות מציאות של מצה שנילושה במי פירות שלא יהי' לה דין של מצה עשירה, ואעפ"כ אין יוצאין בה י"ח, בגלל שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ:

איתא בגמרא במסכת פסחים¹⁹⁰: "יכול יצא אדם ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר, ת"ל כו", ופריך, "ותיפוק לי' דהוה לי' מצה עשירה" (דהא נילושה בשמן), ומשני "רביעית היא ומתחלקת היא לכמה חלות", והיינו, שכיון שנילושה במעט שמן, "רביעית שמן לעשרים חלות גדולות", "אין כאן עושר".

וכיון שע"פ תורה יש מציאות של עיסה שנילושה במי פירות (שמן) שאינה מצה עשירה — כשנילושה במעט שמן — לכן יש צורך גם בהטעם שאינה יכול לבוא לידי חימוץ.

אלא, שמציאות כזו היא מילתא דלא שכיחא, כי, בדרך כלל, כאשר הלישה היא במעט שמן, מוסיפים מים, ואז ה"ז ממהר להחמיץ.

[ולכן הוצרך המהרש"א לבאר ש"אין להקשות כיון דלא הי' בכמה חלות רק רביעית שמן, ע"כ גם מים היו בו¹⁹¹, וא"כ ה"ל מי פירות עם מים, דממהר יותר להחמיץ, ואמאי יוצא בהם בפסח" — "די"ל דשאני התם דכהנים זריזין הן כו"י].

ועפ"ז מובן מדוע הסתפקו רוב הפוסקים בטעם דמצה עשירה, ולא הזכירו את הטעם שאינו בא לידי חימוץ — כיון שהצורך בטעם זה הוא רק במציאות רחוקה; ואילו רבינו הזקן הוסיף גם טעם זה — כדי להבהיר גם מציאות רחוקה זו.

אמנם, כד דייקת שפיר בדברי רבינו הזקן, הנה מאריכות וסגנון לשונו בנוגע למצה עשירה [לא בהתחלת הסימן, בנוגע לעיסה שנילושה במי פירות בלבד, שבו הובא הטעם דמצה עשירה כבדרך אגב, שהרי בלא"ה כ אין יוצאין בה י"ח מפני שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ, אלא בסעיף ו', בנוגע לעיסה שנילושה במים עם מי פירות, שאין יוצאין בה י"ח רק בגלל היותה מצה עשירה] — "אע"פ שהיא יכולה לבוא לידי

190) לח, ב (ובפרש"י).

191) ולכן לא פריך בגמרא "ותיפוק לי' — כי בודאי שגם מים היו בו.

חימוץ, (אעפ"כ) אין יוצאין בה י"ח . . מפני שהיא מצה עשירה", משמע, שעיקר הטעם שאין יוצאין י"ח במצה שנילושה במי פירות הוא — בגלל שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ, ורק כשיש בה גם מים, שאז יכולה לבוא לידי חימוץ, יש טעם נוסף שבגללו אין יוצאין בה י"ח — "מפני שהיא מצה עשירה".

וצריך להבין, מדוע שינה רבינו הזקן מדברי המחבר להוסיף הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ — לא רק בשביל להבהיר מציאות רחוקה, אלא בתור טעם עיקרי?

ולאידך גיסא, כיון שלדעת אדה"ז עיקר הטעם הוא לפי שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ — למה הביא את הטעם דמצה עשירה (לא רק בסעיף ו', בנוגע לעיסה שנילושה במי פירות עם מים, שבה מוכרחים להטעם דמצה עשירה, אלא) מיד בהתחלת הסימן, בנוגע לעיסה שנילושה במי פירות בלבד, שעיקר הטעם שאין יוצאים בה י"ח הוא בגלל שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ!?

[בשלמא המחבר, שמדגיש בהתחלת הסימן "מי פירות בלא מים אין מחמיצין כו", ומיד בסעיף שלאח"ז: "מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ" — הוצרך להזכיר מיד ש"היא מצה עשירה וקרא כתיב לחם עוני"; משא"כ אדה"ז, שלא הזכיר בהתחלת הסעיף ע"ד תערובות מים — הי' לו להביא הענין ד"מצה עשירה" רק בסעיף ו'.]

כו. לכאורה הי' אפשר לבאר דברי רבינו הזקן, ע"פ דעת המהר"ל¹⁹², שמלבד הציווי ד"לחם עוני"⁶³, ישנו גם הציווי "בערב תאכלו מצות"¹⁹³, ומי שיש לו רק מצה עשירה (שיש בה גם מים ולכן יכולה לבוא לידי חימוץ), יאכלנה בליל פסח כדי לקיים עכ"פ מצות "בערב תאכלו מצות", אף שלא יקיים מצות "לחם עוני".

ועפ"ז מובן מדוע מביא רבינו הזקן ב' הטעמים — כיון שהם ב' מצוות, והיינו, שכוונת רבינו הזקן לומר שב"עיסה הנילושה במי פירות" אינו מקיים מצות "לחם עוני", "מפני שהיא מצה עשירה", וגם אינו מקיים מצות "בערב תאכלו מצות", לפי ש"אין יוצאין אלא במצה שהיתה יכולה לבוא לידי חימוץ".

אבל באמת א"א לומר כן — שהרי אדה"ז לא ס"ל כהמהר"ל¹⁹⁴:

194) ראה הנסמן בלקו"ש חט"ז ע' 122
הערה 5 בסופה (משיחה זו).

192) גבורות ה' פמ"ח.
193) בא יב, יח.

האיסור דאכילת מצה בערב פסח — כדאיתא בירושלמי¹⁹⁵ "כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו" — הוא רק במצה שאדם יכול לצאת בה י"ח בלילה.

ולפי דברי המהר"ל הנ"ל שמי שיש לו רק מצה עשירה, יאכלנה בליל פסח כדי לקיים עכ"פ מצות "בערב תאכלו מצות", אסור לאכול בערב פסח גם מצה עשירה (שיש בה גם מים ולכן יכולה לבוא לידי חימוץ), כיון שיכול לצאת בה י"ח "בערב תאכלו מצות".

וכיון שרבינו הזקן פוסק להדיא שבערב פסח מותר לאכול מצה עשירה¹⁹⁶ [ואינו מחלק¹⁹⁷ בין מצה שנילושה במי פירות בלבד (שגם לדעת המהר"ל מותר לאוכלה בערב פסח, כיון שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ), למצה שנילושה במי פירות עם מים¹⁹⁸], עכצ"ל, שאינו סובר כדעת המהר"ל ש"בערב תאכלו מצות" הוא ציווי בפ"ע שאפשר לקיימו גם ע"י אכילת מצה עשירה שאינה "לחם עוני".

[ורק בדוחק י"ל שרבינו הזקן כתב את ב' הטעמים הנ"ל באופן שיתאים גם לדעת המהר"ל, למרות שלא ס"ל כוותי' (כפי שמצינו דוגמתו בכ"כ מקומות בנגלה דתורה)].

פז. ויש לבאר דברי רבינו הזקן שמביא הטעם שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ בתור טעם עיקרי:

הדין שצ"ל מצה שיכולה לבוא לידי חימוץ — למדים כבר ממש"נ בפ' בא¹⁹⁹ "ושמרתם את המצות": "מצה שצריכה שימור"²⁰⁰, ואילו הדין ד"לחם עוני" נאמר רק בפ' ראה⁶³.

וקדימה זו היא לא רק מצד סדר הכתובים (שאינן זה מכריח את הסדר בתושבע"פ²⁰¹), אלא גם מצד סדר הזמנים — כי:

הציווי ד"לחם עוני" שבמשנה תורה — נאמר רק בשנת הארבעים, ואילו במשך ל"ט השנים שהיו במדבר, הי' רק הציווי ד"ושמרתם את המצות".

198) פרטי השקו"ט בזה — ראה לקו"ש שם בשוה"ג.

199) יב, יז.

200) ירושלמי פסחים פ"ב ה"ד. וראה לקו"ש שם הערה 20.

201) כפי שמצינו בכ"מ שהסדר בתורה שבע"פ שונה מהסדר בתושב"כ.

195) פסחים פ"י ה"א — הובא בתוד"ה לא יאכל פסחים צט, ב.

196) סתנ"ה סל"ג. סתע"א ס"ד.

197) אף שי"ל שרמזו במ"ש בסוף הסעיף "כמו שנתבאר בסי' תס"ב עיין שם כל פרטי דין זה", והרי שם נתפרש חילוק זה.

[ולהעיר, שגם להדעה שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר הקריבו פסח אחד בלבד²⁰² — אין זו הוכחה שגם מצות אכילת מצה לא קיימו במשך הארבעים שנה²⁰³.

ואף שלא היו יכולים לצאת י"ח מצה ע"י ה"מז", כיון שהמצה צריכה להיות מחמשת מיני דגן¹⁸⁸ (ואף שה"מז" נקרא "דגן שמים"²⁰⁴, הרי אין זה מחמשת מיני דגן²⁰⁵) — הרי היו יכולים לקנות מתגרי אוה"ע חמשת מיני דגן ולעשות מהם קמח (ע"ד שמצינו²⁰⁶ בנוגע למנחות, שקנו את הקמח מתגרי אוה"ע)²⁰⁷.

ועאכו"כ בנוגע לפסח מצרים שהי' לפני מ"ת, "לפני הדיבור" — הרי בודאי שהי' אז רק הציווי ד"ושמרתם את המצות", ולא הציווי ד"לחם עוני"²⁰⁸.

ונמצא, שתחילת הציווי דמצה הי' באופן שאפשר להיות גם מצה עשירה, והי' צריך רק שתוכל לבוא לידי חימוץ (ורק לאח"ז ניתוסף הציווי ד"לחם עוני", ששולל מצה עשירה), וא"כ, זהו העיקר. ולכן מביא אדה"ז ענין זה בתור טעם עיקרי.

כח. אמנם, ביאור הנ"ל, שרבינו הזקן מביא את הצורך שיוכל לבוא לידי חימוץ כטעם עיקרי, בגלל שבמצרים או במדבר לא הי' עדיין החיוב ד"לחם עוני", הוא דוחק גדול — כי, הענינים דפסח מצרים או גם הפסח שבמדבר שנתבארו בדברי חז"ל, אינם אלא בבחינת "דרוש וקבל שכר"²⁰⁹, אבל אין זה ענינו של רבינו הזקן בשו"ע להבהיר ענין מסויים בגלל פסח מצרים.

אך יש לבאר זה ע"פ הביאור בפנימיות התורה — בנוגע לרוחניות הענינים:

ובהקדם הידוע שגם למעלה יש "מתיבתא דרקייעא"²¹⁰ שבה עוסקים בלימוד התורה, וכמובא בדרושי חסידות²¹¹ הלשון שהאבות ומשה רבינו יושבים בג"ע יותר מג' אלפי שנה ולומדים תורה.

(207) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 56. וש"נ.
 (208) ראה לקו"ש הנ"ל ע' 122 הערה 4.
 (209) סוטה מד, א. וש"נ.
 (210) ראה ב"מ פו, א. ועוד.
 (211) ראה תו"מ סה"מ אייר ע' רכה. וש"נ.

(202) פרש"י בהעלותך ט, א.
 (203) ראה רמב"ן שם.
 (204) תהלים עח, כד. וראה יומא עו, א.
 (205) ראה ראב"ע בא יב, טו. תו"ש מילואים לפ' בשלח ע' 299. וש"נ.
 (206) ראה תוד"ה קרבו — מנחות מה, ב. וש"נ.
 (207) ר"ש שם ע' 301. וש"נ.

וידועה השאלה בזה — איך שייך שלמעלה ילמדו ויפלטו בתורה שמדברת אודות ענינים גשמיים?

אך הענין הוא — שלימוד התורה למעלה הוא בנוגע לרוחניות הענינים, שזהו עיקר ענין התורה, וכדברי השל"ה²¹², שהעולם טועים ואומרים שהתורה מדברת בתחתונים ורומזת בעליונים, אבל האמת היא להיפך, שהתורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים.

[ולדוגמא: מ"ש בתורה "יד ה'" וכיו"ב — הנה נוסף לכך ש"הכל לפי דעתן של בני אדם הוא שאינן מכירין אלא הגופות, ודברה תורה כלשון בני אדם"²¹³, הרי אדרבה: העיקר הוא הענין ד"יד ה'" כפי שהוא למעלה, ומזה נמשך ענין הגבורה והצמצום. ועד"ז בנוגע למ"ש בפשטות הכתובים "ויאמר אלקים יהי אור"²¹⁴, ומזה נמשך האור למטה, וכן "תדשא הארץ דשא עשב גו"²¹⁵ וכיו"ב, שדבר הוי' הוא למעלה שלא בערך אפילו מהרוחניות של העשב, ועאכו"כ מהעשב כפשוטו].

ועל זה אמרו רז"ל²¹⁶ "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", היינו, שכדי לזכות ללמוד את הענינים למעלה כפי שהם ברוחניות הענינים, צריך לבוא עם "תלמודו בידו", שזהו לימוד עניני התורה כפי שהם בפשטות הענינים²¹⁷.

ולכאורה: כיון שהלימוד בג"ע הוא ברוחניות הענינים — מהו הצורך ב"תלמודו בידו" בנוגע לפשטות הענינים?

ועכ"ל, שגם הלימוד בפשטות הענינים קשור עם הלימוד ברוחניות הענינים, ומזה מובן גם לאידך גיסא, שע"י הלימוד ברוחניות הענינים ניתוסף גם בלימוד פשטות הענינים.

ועד"ז בנדו"ד, שע"פ ביאור ענין "מצה עשירה" כפי שהוא ברוחניות הענינים כפי שנתבאר בפנימיות התורה [במאמר הצ"צ הנ"ל — מיוסד על מאמר של רבינו הזקן — שבו מבאר כללות ענין המצה "שהוא הכח והעוז לבחי' יצי"מ", וכיון ש"יסוד כל התורה הוא בחי' יצי"מ"²¹⁸, הרי מובן שענין המצה, שעל ידה באים לבחי' יצי"מ, הו"ע כללי], יתבארו דברי רבינו הזקן בשו"ע הנ"ל באופן חד וחלק. וכמדובר כמ"פ²¹⁹ שבכגון-דא מודגש הקישור והשייכות של נגלה וחסידות כו'.

(212) יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה

(213) לקו"ש חכ"ג ס"ע 37 ואילך. וש"נ.

(214) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט. ובכ"מ.

(215) בראשית א, ג.

(216) אה"ת שם ע' תנו.

(217) לקו"ש חכ"ג ס"ע 174. וש"נ.

(218) אה"ת שם ע' תנו.

(219) ראה גם לעיל ע' 174. וש"נ.

כט. תוכן הביאור — ש"לחם עוני" שנילוש רק במים, שאין בהם טעם²²⁰, מורה על העבודה מצד קבלת עול, אתכפיא, ו"מצה עשירה", שנילושה בשמן ויין כו', שיש בהם טעם, מורה על שלימות העבודה מצד טעם ודעת, שע"ז נשלל בדרך ממילא האפשריות לענין של רע (אתהפכא)⁶⁵, ולכן, ביצי"מ, כשיוצאים מהמעמד ומצב ד"עבדי פרעה" ונעשים "עבדי ה'", צריכה להיות העבודה מתוך קב"ע²²¹ ("לחם עוני") שנותנת מקום לרע — יכול לבוא לידי חימוץ [והו"ע קבלת מלכותו ית'²²² — "יקבל עליו עול מלכות שמים תחילה"²²³, ללא עירוב מציאות האדם, כמארז"ל²²⁴ מאן דמחוי במחוג קמי' מלאכ²²⁵], וזהו הקשר בין מצה עשירה ושלימת האפשרות שיבוא לידי חימוץ, שבפנימיות הענינים תלויים זב"ז — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 124 ואילך¹⁸¹.

ועפ"ז יש לבאר דברי רבינו הזקן, שמביא הטעם שצ"ל האפשרות שיוכל לבוא לידי חימוץ כטעם עיקרי, וביחד עם זה מביא הטעם דמצה עשירה, אף שלכאורה אין מקומו כאן (גבי עיסה שנילושה במי פירות בלבד, שבלאה"כ אין יוצאים בה י"ח, כיון שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ), אלא בסעיף ו' (גבי עיסה שנילושה במי פירות עם מים, שיכולה לבוא לידי חימוץ, ורק מפני שהיא מצה עשירה אין יוצאים בה י"ח) — כי, בפנימיות הענינים, החסרון דמצה עשירה הוא שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ, כאמור, שהתחלת העבודה צריכה להיות (לא מצד הבנה

מעט, צריך לבא בגלגול עד ששיגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה כו", והיינו, שאף שלמד תורה כל ימיו, מ"מ, כיון שלא הי' זה כפי יכולת השגתו, צריך לחזור ולירד למטה כו'.

222 לא מצד הבנה והשגה, אלא מצד גזירת מלך, ש"פורץ גדר" (פסחים קי, א. וש"נ), גם כאשר אין לזה מקום בשכל.

223 ראה ברכות יג, א. מכילתא יתרו כ, ג. ועוד.

224 חגיגה ה, ב.

225 שזהו ענין מיוחד בנוגע למלך דוקא, שהתורה העניקה לו יפוי כח למעלה מהגבלות התורה — שהעונש על העדר קבלת מלכותו אינו לפי ערך החטא, אלא אפילו על דבר קל ביותר, חייב מיתה.

220 ולכן רק השותה מים לצמאו חייב לברך, משא"כ אם אינו שותה לצמאו אינו מברך, כיון שהמים מצד עצמם אין להם טעם (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"ד סי"ג. וש"נ).

221 אמנם, זהו רק בהתחלת העבודה, דכיון ש"עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), אינו יכול להתחיל להיות "עבד ה'" אלא ע"י ההתעסקות עם עצמו, לכפות את הרע, ולמנוע ממנו ענין של הגבהה וחימוץ; אבל לאחרי שישנה כבר העבודה מתוך קב"ע — אזי נדרש ממנו לעבוד עבודתו גם בחב"ד שבפנשו, ולהתייגע בהבנה והשגה בלימוד התורה עד מקום שידו מגעת, ובלשון רבינו הזקן (תניא רפ"ד): "כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה", וכפי שפוסק בהלכות תלמוד תורה (פ"א ה"ד) ש"כל מי שיכול להשיג ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא

והשגה, אלא) באופן של קבלת עול דוקא, שזהו מעמד ומצב שנותן מקום לחמץ ורע, ויש צורך בהתעסקות ושמירה כו'.

ל. אך עפ"ז צריך להבין, מדוע אין יוצאים י"ח במצה שנילושה במים עם מי פירות, מאחר שיכולה לבוא לידי חימוץ, ואדרבה, ממהרת להחמיץ?!

ויש לומר הביאור בזה, שלאחרי שנאסרה מצה שנילושה במי פירות מפני שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ, אזי נעשית "מצה עשירה" דבר האסור בעצם, גם כשמערב מים במי פירות, שאז יכול לבוא לידי חימוץ, ובמילא בטל הטעם שבגללו הי' תחילת האיסור, כך, ש"מצה עשירה" נחשב גם כמו טעם בפני עצמו.

וע"ד שמצינו בכמה גזירות דרבנן, שגם לאחרי שבטל טעם האיסור, הרי זה נשאר דבר האסור בעצם²²⁶.

וכידוע הדוגמא לזה מדיני סוכה [והרי בכמה ענינים ילפינן זמ"ז, כמו החיוב לאכול בסוכה בלילה הראשונה, ש"למדין בגזרה שוה מחג המצות, נאמר כאן בחג הסוכות בחמשה עשר יום לחודש, ונאמר להלן בחג המצות בחמשה עשר יום לחודש, מה ט"ו יום האמור להלן לילה הראשונה חובה לאכול כזית מצה .. אף ט"ו האמור כאן חובה לאכול בסוכה"²²⁷] — בנוגע לסיכוך בנסרים שיש בהם ארבעה, שגם כאשר "הפכן על צידיהן", שהוא פחות מג', פסולה, דכיון שיש שם פסול עליהן, "נעשו כשפודין של מתכת" הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן²²⁸.

לא. וביאור הענין בעבודת האדם:

לכאורה אינו מובן: כיון שמי פירות מורה על הבנה והשגה שפועלת אתהפכא, איך יתכן שע"י עירוב מים יוכל להחמיץ?!

אך הענין הוא — שגם מי שעבודתו היא באופן של מצה עשירה, מתוך הבנה והשגה ועריבות ("געשמאָק") כו', הרי גם עליו אמרו חז"ל²²⁹ "אל תאמין בעצמך כו'", ולכן צריך להזהר שהיצה"ר לא יערב מעט מים — מים שאינם ע"פ תורה²³⁰ — שהו"ע ישות עצמו, שאז, הנה לא זו בלבד שיכול לבוא לידי חימוץ, אלא אדרבה, שממהר להחמיץ יותר מאשר מי שלא הגיע לדרגת העבודה ד"מצה עשירה", כיון שההבנה

(228) סוכה יד, ב ובפרש"י.

(229) אבות פ"ב מ"ד. ברכות כט, א.

(230) ראה אבות פ"א מ"א.

(226) ראה צפ"נ לרמב"ם הל' חמץ

ומצה פ"ו ה"ב.

(227) שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ט סי"ז.

וההשגה שלו יכולה להיות מנוצלת באופן הפכי, כמ"ש²³¹ "חכמים המה להרע", היינו, שמנצלים את החכמה כדי להרע (נוסף על החסרון שיכול להיות מצד עצם ההגבלה של ענין ההבנה וההשגה, לעשות רק מה שמונח ומתקבל ("וואָס עס לייגט זיך") בשכלו).

וכללות הענין בזה — כידוע ש"כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו"²³², וכמבואר בספרי מוסר וספרי חסידות²³³ שמי שנמצא במדרגה נעלית יותר צריך להזהר שלא יפול למטה יותר, כי כל הגבוה יותר, כשנופל, נופל למטה יותר, וכמו שאדם הנופל ממדרגתו אזי יכול להיות גרוע יותר מחי' רעה, וכמו"כ יהודי שיש לו נפש אלקית, יכול לגרום הירוס וחורבן ח"ו, ע"י ניצול כחות אלקיים שלא כדבעי, שלא בערך יותר מאשר אינו-יהודי, שהוא מוגבל בכחות הטבע בלבד. ועד"ז אצל בני"י גופא — כמארז"ל²³⁴ "תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה", משא"כ עם הארץ, וכן אמרו²³⁵ "שגגת תלמוד עולה זדון", היינו, "ששגגות נעשות להם כזדונות".

לב. וההוראה מזה — בנוגע לכללות הענין דיצי"מ:

יש זמנים שיהודי נמצא במעמד ומצב שאינו שייך לענין בלתי רצוי, בגלל התעסקותו בתומ"צ, ש"מצוה .. אגוני מגנא", ו"תורה (בעידנא דעסיק בה) מגנא (מן הפורענות) ומצלא" (מיצה"ר שלא יכשילנו לחטא)²³⁶. אבל אעפ"כ, צריך להזהר תמיד מהיצה"ר ש"לפתח חטאת רובץ"²³⁷.

ולכן מוכרח להיות הענין דיצי"מ ברוחניות בעבודה היום-יומית, כאמור לעיל (ס"ט) ש"בכל דור ודור (וכפי שמוסיף רבינו הזקן) ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים",

ולא רק פעם אחת ביום, אלא פעמיים בכל יום, הן בשחרית, במעמד ומצב של אור, והן בערבית, כששורר חושך, שאי אפשר לראות וצריך למשש באפילה כו' ("טאַפן אַ וואַנט"...) — שזהו ענין אמירת ק"ש פעמיים בכל יום, כפי שמבאר רבינו הזקן⁶⁹ "שהיא בחי' יציאת מצרים, ולכן תקנו פ' יצי"מ בשעת ק"ש דוקא .. מפני שהן דבר אחד

(234) שבת קיד, א.

(235) ב"מ לג, ב.

(236) סוטה כא, א (ובפרש"י).

(237) בראשית ד, ז.

(231) ירמ' ד, כב.

(232) סוכה נב, סע"א.

(233) ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' מח.

אדהאמ"צ בלק ריש ע' איתקצב. אסתר ס"ע

שנא. וש"נ.

ממש", ועד להשלימות של היציאה מכל המיצרים וגבולים, שזהו"ע ד"בכל מאדך" (כמשנת"ל במאמר²³⁸).

ועי"ז נעשית שלימות העבודה במשך כל היום בלימוד התורה וקיום המצוות, ואז באה הגאולה האמיתית והשלימה — "היום אם בקולו תשמעו"²³⁹, ע"י משיח צדקנו.

און פון דעם וועט אויך ארויסקומען וועגן דעם ענין וואס מ'האט גערעט (באחש"פ) וועגן
מצה עני' ומצה עשירה, וואס עס איז מיר אנגעקומען שאלות מיט א טומעל... שיבואר
לקמן בארוכה.

ו. מ'האט גערעדט (בהתוועדות דאחש"פ) וועגן מצה עני' ומצה עשירה, פון דעם מאמר הצ"צ, וואס פסח קען מען יוצא זיין נאר מיט מצה עני', און עס דארף זיין לחם "עוני" וואס דאס איז ענין הקבלת עול, ואתכפיא, משא"כ מצה עשירה, וואס דאס איז דער ענין פון הבנה והשגה אדפכא, מיט דעם קאן מען ניט יוצא זיין, ווארום אין מצה עשירה ווערט אריינגעלייגט שמן יין והלב כו' און דאס גיט אריין א געשמאקייט כו', וואס דאס באווייזט אויף הבנה והשגה.

און דאס איז דער ענין וואס מיט אזא מצה וואס אינו בא לידי חימוץ קען מען ניט יוצא זיין וויבאלד אז דא איז ניטא דער ענין האתכפיא, ומצד הבנה והשגה איז אינו בא לידי חימוץ, קען מען ניט יוצא זיין.

און מיט דעם האט מען מבאר געווען דעם סדר אין שו"ע (בסימן תס"ב) אדה"ז, וואס פריער זאגט ער דער טעם פון אינו בא לידי חימוץ, און ערשט דערנאך ברענגט ער דער טעם פון מצה עשירה, אז עס מוז זיין לחם עוני, וויבאלד אז דער עיקר הענין שבזה איז וואס אינו בא לידי חימוץ און עס איז ניטא דער אתכפיא, און ערשט דערנאך זאגט מען אז דערפאר דארף זיין מצה עני' דוקא.

וואס אין דער סימן ברענגט ער מיט זעקס סעיפים שפעטער (סעי' ו') דער טעם פון מצה עשירה, וואס עס ווייזט אויס אז די אלע מקשים האבן פארזעהן אט דעם סעיף, און די ביידע טעמים ברענגט ער צוויי מאהל, איינמאל באריכות און איינמאל בקיצור, און דער אריכות הטעם פון אינו בא לידי חימוץ ברענגט ער אין דעם ערשטן סעיף, וכמובן אז דא איז דאס דער עיקר, (ווארום אט דאס וואס ער ברענגט דארטן אויך דער ענין פון מצה עשירה, איז דאס בלויז אגב אורחא, וויבאלד אז דער עיקר וואס ער הויבט אן רעדן איז וועגן מי פירות אין מחמיצין, און ניט לגבי די מצה מיט וועלכע מען קען יוצא זיין) ואריכות הטעם פון מצה עשירה ברענגט ער בסעיף ו'.

און אויף דעם האט זיך בארעדט דעם ביאור פארוואס פריער ברענגט ער בעיקר דעם טעם פון אינו בא לידי חימוץ, און ערשט דערנאך דען טעם פון מצה עשירה כאטש ער האט דאס געדארפט ברענגען פארקערט, (ווי אלע ברענגען דאס), און מ'האט דאס מסביר געווען עפ"י פנימיות הענינים. (און דאס וואס איך האב געמיינט אז פריער ברענגט ער אינו בא לידי חימוץ דערנאך פון מצה עשירה איז דאס געווען פון סעיף ו')

עס איז דאך אבער נאך אלץ שווער (וואס מצד קוצר הזמן באחש"פ איז ניט אויסגעקומען ריידן וועגן דעם) פארוואס עפעס ברענגט ער אין דעם ערשטן סעיף דער טעם פון מצה עשירה, לכאורה איז דאס אינגאנצן ניט נוגע דארטן און עס איז מספיק מיטן טעם פון אינו בא לידי חימוץ?

בשלמא אויפן מחבר איז ניט שווער ווארום ער ברענגט גלייך אין דעם סעיף ה' א דין אויב עירב בהם מים, וואס בשעת ער האט אין דעם אריינגעלייגט וואסער, איז דאך ניט דער טעם פון אינו בא לידי חימוץ, ווארום אדרבה יעמאלט איז דאס מחמיץ ביותר, און אויפדעם דארף מען צו קומען צום טעם פון מצה עשירה, וואס אעפ"י אז ער האט אויך אריינגעלייגט וואסער בלייבט דאס אבער מיט שמן וכו' און דאס איז ניט א מצה עני', ובמילא וויבאלד אז גלייך אין דעם צווייטען סעיף ברענגט ער אט דעם מציאות, קען ער שוין אין ערשטן סעיף ברענגען דער טעם פון מצה עשירה, גייט גלייך אויף דעם וואס עס ווערט געבראכט אין צווייטען סעיף.

משא"כ אבער לויטן אלטן רבי'ן, וואס ער ברענגט דאך ניט גלייך דער דין פון עירב בהם מים, נאר דאס ווערט ערשט ארפגעבראכט מיט זעקס סעיפים שפעטער, און צווישן איז דא א הפסק פון פינעף סעיפים, ווערט דאך שווער כנ"ל וואס איז אין ערשטן סעיף נוגע דעם טעם פון מצה עשירה?

אט דאס וואס דער מחבר ברענגט ניט דעם טעם פון אינו בא לידי חימוץ, און ברענגט נאר מצה עשירה, איז וויבאלד אז ווען איז אינו בא לידי חימוץ שייך ווען מען קען ניט זאגן דער טעם פון מצה עשירה איז דאס באופן שעירב רק קצת שמן וכו' יעמאלט הייסט ניט מצה עשירה (כמדובר באחש"פ) צוריק איז אבער דא דער טעם פון אינו בא לידי חימוץ בשעת

דאס איז בלי מיס, איז אבער אין הלכה דאס לא שכיחא און דערפאר ברענגט ער דאס ניט אראפ. די קשי' איז אבער כנ"ל אויפן אלטן רבי'ן נאכוואס דארף ער בהתחלתו אראפ ברענגען מצה עשירה?

עפ"י וואס מען האט גערעדט וועט דאס זיין פארשטאנדיק, וואס כנ"ל התחלת העבודה דארף זיין באתכפיה און דאס איז דער ענין וואס אינו בא לידי חימוץ, דלכאורה דארף מען דאך אלץ פארשטיין: באופן ווען ער האט אריינגעלייגט מיט די מי פירות אויך וואסער וואס יעמאלט איז דאס מחמיץ ביותר, לכאורה וואלט דאך דאס געדארפט זיין גוט, וויבאלד אז דא איז פאראן ענין האתכפיה ביותר?

נאר אין דעם האט זיך גערעט ווען די דוגמא פון א סוכה, וואס בשעת עס איז דא נסרים ד' ע"ד איז דאס פסול לסכך מצד תקרה, אויך אין אזא אופן אז פון איין זייט איז דע"ד און פון צווייטען זייט ב', איז דאס פסול, ווארום וויבאלד אז די ברעט האט שוין פון איין זייט דע"ד, ווערט דאס שוין בעצם פסול, ועד"ז ווערט פארשטאנדיק לגבי מי פירות, כאטש אז ער האט דערנאך אריינגעלייגט מיס, פונדעסטוועגן וויבאלד עס האט שוין פון פריער געהאט מי פירות בלייבט דאס בעצם פסול, און מען קען דערמיט ניט יוצא זיין.

עכ"פ קומט אויס אז דער פסול פון מי פירות איז מצד ווייל עס איז נישא אין דעם ענין האתכפיה, ואינו בא לידי חימוץ, און דאס איז אויך דער טעם פון מצה עני' ניט מצה עשירה, אז עס מוז זיין ענין האתכפיה.

און דערפאר בריינגט דער אלטער רבי אויך אין דעם ערשטן סעיף דער טעם פון מצה עשירה כאטש לכאורה כנ"ל איז דאס דארטן ניט נוגע? ווייל ער וויל דא מרמז זיין אז ביידע טעמים זיינען איין ענין - וואס עס פעלט ענין האתכפיה - ובמילא מיט דעם וואס ער וועט דאס בריינגען ווייטער זעט זיך אט-דעם רמז ניט ארויס, וויבאלד אז ווייטער רעדט ער מיט וואסער, וואס דארטן איז דאך נוגע להלכה דער טעם פון מצה עשירה, דוקא דא וואס ער רעדט אן וואסער - איז דאך דער טעם לכאורה ניט נוגע - און פונדעסטוועגן ברענגט ער דאס יע, זעט זיך אן דעם רמז אז זיי זיינען ביידע איין ענין - וואס עס פעלט ענין האתכפיה.

וואס בסימן תנ"ד וואס דארטן בריינגט ער פריער דעם טעם פון אינו בא לידי חימוץ און ערשט דערנאך דער טעם פון מצה עשירה, איז ניט שווער.

ווארום דארטן רעדט ער דאך וועגן וועלכע מצה מען קען יוצא זיין, און פריער זאגט ער אז עס מוז זיין פון חמשה מיני דגן, וואס דוקא זיי זיינען בא לידי חימוץ, און ערשט דערנאך זאגט ער - אז אין די דגן גופא מוז דאס זיין באופן פון מצה עני' און ניט עשירה, און דערפאר בריינגט ער פריער אינו בא לידי חימוץ, און דערנאך אין דעם גופא ווייל עס דארף זיין מצה עני'.

לכאורה וואלט מען געקענט פארענטפערן אט-די אויבנדערמאנטע קשי' - פארוואס ער בריינגט אין ערשטן סעיף דער טעם פון מצה עשירה - עפ"י קש"כ המהר"ל מפראג (בספר גבורות ה' - פמ"ח).

וואס דער מהר"ל מפראג שרייבט: אז באכילת מצה איז דא צוויי ענינים איין ענין כפשוטו בערב תאכלו מצות, און דערנאך א צווייטן ענין וואס דאס איז עסן "לחם עוני" כי בלחם עוני וגו', און איין ענין האט ניט קיין שייכות צום צווייטן.

ועפ"ז - זאגט דער מהר"ל - קומט אויס, אז בשעת א מענטש האט ניט קיין מצה פסח, ער האט נאר מצה עשירה, דארף ער דאס עסן, ווארום כאטש ער וועט דורכדעם ניט מקיים זיין דער ענין פון לחם עוני, איז ער דאך אבער דערביי מקיים די מצוה פון בערב תאכלו מצות.

וואס עפ"ז וואלט מען געקענט אויך פארענטפערן די קשי' הנ"ל פארוואס ער בריינגט

הנחה פרטית בלתי מוגה

מצה עשירה, ווייל דער אלטער רבי מיינט דא אז פריער קען מען דערמיט ניט יוצא זיין דעם ענין פון "לחם עוני" וויבאלד עס האט אין זיך מי פירות, און דערנאך איז דער אלטער רבי מוסיף נאכמער: אז אפילו דעם צווייטען ענין פון בערב תאכלו מצות - וואס אויף דעם דארף מען ניט קיין מצה עני' - קען מען אויך ניט יוצא זיין, וויבאלד אז עס דארף זיין ראוי לבוא לידי חימוץ. און דאס איז ניט פארבונדען דוקא מיט לחם עוני, נאר אויך מיטן ענין פון בערב תאכלו מצות.

לכאורה וואלט מען געקענט אזוי ענטפערן, איז אבער דער אלטער רבי האלט פארקערט, ניט ווי דער מהר"ל מפראג.

ווארום עס איז דא א דין אז בערב פסח טאר מען ניט עסען קיין מצה, וכל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, ווי עס שטייט אין ירושלמי (הובא בתוס' פסחים צט, ב, ד"ה לא יאכל, המעתיק) וכמובן, אז דאס איז דוקא אזעלכע מצה וואס מען וועט דערמיט יוצא זיין ביים סוד.

והגם לפי דער מהר"ל מפראג וואס ער זאגט אז אויך מיט מצה עשירה קען מען איין נאכט יוצא זיין דעם ענין פון בערב תאכלו מצות, קומט אויס ווי ער זאגט אז בערב פסח טאר מען ניט עסען אויך מצה עשירה, וויבאלד ער וועט קענען דערמיט יוצא זיין. און מיט דאס ענפערט ער כמה וכמה קושיות בש"ס.

דער אלטער רבי אבער זאגט אז מצה עשירה מעג מען יע עסען בערב פסח, (סי' קע"א סעי' ד) קומט דאך אויס אז ער האלט אז מיט מצה עשירה קען מען ניט יוצא זיין - און לחם עוני מיט בערב תאכלו מצות איז איין ענין ניט ווי דער מהר"ל - קען מען אויב אזוי שוין ניט פארענפערן די קשי' וואס דער אלטער רבי ברענגט מצה עשירה כנ"ל.

לכאורה וואלט מען געקענט זאגען אז דער אלטער רבי האלט יע ווי דער מהר"ל, און דאס וואס ער זאגט אז בערב פסח מעג מען עסען מצה עשירה, איז דאס דוקא באופן וואס ער האט ניט אריינגעמישט קיין וואסער, ובמילא איז דאך דאס אינו ראוי' להחמיץ, איז דאך דאס סי' ווי פסול אויף מצה בערב תאכלו מצות, און ווי דער מהר"ל ברענגט טאקע אז אין אזא אופן מעג מען יע עסן בע"פ. משא"כ אבער ווען עירב בהם מים, וואס יעמאלט איז דאך דער טעם פון אינו ראוי להחמיץ ניטא, און דערפאר קען מען דערמיט יוצא זיין דעם בערב תאכלו מצות, און דאס טאר מען ניט עסען בערב פסח.

וואס פון סי' תע"א וואלט מען ניט געקענט ברענגען א ראי' אז דער אלטער רבי האלט ניט אזוי, כאטש דער אלטער רבי איז דארטן גארניט מחלק אין מצה עשירה אויב עירב מים צי ניט, איז ער דאך אבער מציין דארטן (בסוף סעי' ו') "כמ"ש בסי' תס"ב כל פרטי דין זה", וואס מצד דעם קען מען זאגן אז ער מיינט אויך מיט דעם מחלק זיין אין מצה עשירה אז עירב מים צי ניט, פארלאזענדיק זיך אויף די אויבענדערמאנטע קשי', און מ'וועט מוזן ענטפערן ווי דער מהר"ל מפראג, און מחלק זיין אס עירב צי ניט.

איז אבער אין סימן תס"ה שרייבט דער אלטער רבי בפירוש בהנוגע אויב ער האט אריינגעמישט שומשמין (כסעי' לג) הייסט דאס מצה עשירה, און ער פירט אויס אז וויבאלד מען קען ניט יוצא זיין דערמיט בפסח, מעג מען דאס עסן בערב פסח, וואס פון דאס זעט מען קלאהר אז אפילו מיט וואסער (וואס דער טעם פון אינו ראוי להחמיץ איז ניטא) קען מען דאס אויך עסען בערב פסח, און מען וועט מיט דעם ניט קענען יוצא זיין אפילו דער ענין פון בערב תאכלו מצות, ניט ווי דער מהר"ל.

ובמילא קען מען דאך ניט פארענטפערן כנ"ל אז דערפאר ברענגט ער אין ערשטן סעיף מצה עשירה, מצד דעם מהר"ל בשעת אז דער אלטער רבי אליין האלט פונקט פארקערט.

נאר באמת קען מען זיך נאך אלץ דוחק זיין, אז דערפאר ברענגט ער פריער דער טעם פון מצה עשירה, וואס דער ענין קומט אויס ניט ווי אלע (כנ"ל דער מהר"ל מפראג האלט דאך אז פונדעסטוועגן קען מען יוצא זיין בערב כו') און דערנאך ברענגט ער דעם ענין שאינו בא לידי חימוץ וואס דאס איז לכו"ע, און ווי מען געפינט דאס כמה וכמה פעמים בנגלה, די גאנצע דוחק איז נאר בנגלה, משא"כ אבער עפ"י חסידות קומט דאך אלץ אויס חד וחלק כמו שנת"ל.

די הוראה פון דעם איז דער ענין פון פסח לחם עוני איז ענין האתכפיא, שבועות איז ענין האתהפכא, און צווישן איז פאראן ספה"ע, וואס ספה"ע איז אויך א ענין של אתהפכא, וואס ער איז מהפך פון שעורים מאכל בהמה און מאכט עס זאל זיין ראוי למאכל אדם, וואס רוח האדם העולה למעלה, פונדעסטוועגן, איז אויך דא אין דעם ענין האתכפיא, ווארעם דאס וואס ער האט שוין געציילט האט ער זיין. מהפך געווען, און להבא, אט דאס וואס ער האט נאכנישט געציילט איז ער נאך אין דעם באופן אתכפיא, לדוגמא דער ערשטער ספירה וואס ער האט געציילט, האט ער מהפך געווען חסד שבחסד דלעו"ז און געמאכט חסד שבחסד דקדושה, וואס אין דעם איז דא ביידע מעלות, משא"כ ביי יצי"מ איז געווען נאר אתכפיא, און דערפאר האט די יציאה געדאפט זיין באופן כהרף עין, כי ברח העם, ווייל אויב זיי וואלטן געבליבען דארטן נאך איין רגע, וואלטן זיי געווארן איינגעזונקען נאך מער ווי מ"ט שערי טומאה, און יעמאלט וואלטן זיי ניט געקענט ארויסגיין ואפילו משה וואלט זיי ניט געקענט ארויסנעמען, ווארעם ביי משה שטייט ותחסרהו מעט מאלקים עס האט ביי איהם געפעלט דעם שער הנו"ן דקדושה, ובמילא וואלט ער זיי ניט געקענט ארויסנעמען אויב זיי וואלטן געווען איינגעזונקען מער ווי מ"ט שע"ט, ואילו הי' שם לא הי' נגאל, וואס דאס איז ענין האתכפיא ולא מילתא זותרתי דער ענין האתכפיא, ווארעם אויף דעם איז דער גאנצער מאמר פון צ"צ בענין בכל מאודך בל"ג, ביי יעדען איינעם, וער"ז איצטער איז ע"ד ווי ספה"ע וואס מען ציילט אויף דעם קומענדיקן מ"ת לע"ל פנימיות התורה, און יעמאלט וועט מען זיך בענקען אויף די טייערע טעג פון גלות, ווי דער רבי האט געזאגט, וואס דאס איז וואס יעמאלט וועט זיין ימים שאין בהם חפץ, וואס עס וועט ניט זיין די נקודה פון אתכפיא און אויף דעם וועט מען ביינקען... וואס לע"ל וועט זיין הענין די שקבי מנשקות פיהו - פנימיות התורה, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

יד. ויש להוסיף, שכללות ענין הביטול יחד עם הבנה והשגה, מודגש גם בענינים שהזמן גרמא:

באים אנו זה עתה מחג הפסח, שבו ישנו החיוב דאכילת מצה, שצריכה להיות "לחם עוני"⁷⁵ דוקא, שענינו בעבודה הו"ע הביטול והקבלת עול, ללא ה"געשמאָק" שבענין ההבנה וההשגה, שלכן צריכה להיות העבודה באופן של אתכפיא דוקא, כמשנת"ל בארוכה⁷⁶.

[ומכאן נבוא גם להמשך הביאור בענין מצה עשירה — כיון שהגיעו אלי שאלות כו', כפי שיתבאר לקמן].

ולאידך גיסא — עומדים אנו בימי ספירת העומר, שענינה בעבודה הוא בירור וזיכוך המדות, ועד למעמד ומצב דאתהפכא⁷⁷, שענין זה קשור דוקא עם הבנה והשגה, ענין היין כו'.

והרי התכלית של ספירת העומר היא — מתן-תורה [כמ"ש הר"ן⁷⁸, שמצד גודל התשוקה של בני"י למ"ת, היו סופרים את הימים כו'], שבו מודגשים ב' הענינים:

מחד גיסא — ענינה של התורה הוא הבנה והשגה, כמ"ש⁷⁹ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"; וביחד עם זה, הנה דוקא "משה קיבל תורה מסיני"⁶⁷: "משה" — שהי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"⁷², ו"מסיני" — ד"מכיך מכל טוריא"⁸⁰.

וכמודגש גם בכך שההכנה למ"ת היתה דוקא ע"י הקדמת נעשה לנשמע⁸¹, שזהו"ע הביטול והקב"ע דוקא, שעוד לפני שיודע מה שיצו עליו, אם יבין זאת בשכלו אם לאו, ה"ה מקבל עליו לקיים זאת, וכסיפור הגמרא⁸²: "ההוא צדוקי דחזי"י לרבא .. אמר לי' עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו .. איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא

74) סנהדרין פו, רע"א.

79) ואתחנן ד, ו.

75) פ' ראה טז, ג.

80) ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה. תהלים

76) שיחת אחש"פ ס"ח; סכ"ט ואילך

סח, יז.

77) (לעיל ע' 334; 354 ואילך). וש"ג.

81) ראה לקו"ת שם יב, ג ואילך. ובכ"מ.

77) ראה לקו"ת במדבר טז, ד. ובכ"מ.

82) שבת פח, סע"א ואילך (ובפרש"י).

78) סוף פסחים.

קבליתו", והשיב לו רבא: "אנן דסגינן בשלימותא (התהלכנו עמו בתום לב), כתיב בוי"ט⁸³ תומת ישרים תנחם".

ולהעיר, שזו היתה תשובתו של רבא, שדרכו בלימוד התורה היתה באופן של הדגשת העריכות בהבנה והשגה, עד כדי כך, שהיו רגילים לומר לתלמידים "אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בישרא [שמינא] בי רבא" (עד שאתם הולכים אצל אביי לגרם עצמות, כלומר, ללמוד שלא לשובע, בואו ולמדו הלכות צהובות מרווחות אצל רבא)⁸⁴, וכיחד עם זה, הדגיש את גודל החשיבות של ענין הביטול והקב"ע.

ונקודת הענין — שבמ"ת נתבטלה הגזירה ש"עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים"⁸⁵, ע"י גילוי אור נעלה ביותר שהוא למעלה מענין ההשגה, שבזה מתבטא החילוק שבין העליונים לתחתונים, ולזה באים ע"י ענין הביטול — אין האמיתי, שע"י לוקחים את היש האמיתי, בחי' העצמות.

* * *

טו. המשך הביאור בהמדובר באחרון של פסח בענין מצה עשירה — נכלל בשיחת אחרון של פסח (סכ"ד ואילך). ובסיום הענין אמר:

וההוראה מזה היא — גודל מעלת העבודה דאתכפיא דוקא, שזו היתה אופן העבודה ביצי"מ, שהוצרכה להיות באופן ד"כי ברח העם"⁸⁶, ו"כהרף עין"⁸⁷, ועד כדי כך, שאילו היו נשארים במצרים עוד רגע אחד, אזי היו נשקעים למטה יותר ממ"ט שערי טומאה, ושוב לא היו יכולים לצאת משם⁸⁸ (ובלשון ההגדה: "אילו הי' שם לא הי' נגאל"), גם לא ע"י משה, שעליו נאמר⁸⁹ "ותחסרהו מעט מאלקים", כיון שנמסרו לו "חמשים שערי בינה . . חסר אחת"⁹⁰, והיינו, שנחסר אצלו שער הנו"ן דקדושה.

וענין האתכפיא — לאו מילתא זוטרתה הוא, שהרי מבואר במאמר של הצ"צ⁹¹ שדוקא ע"י באים להעילוי ד"בכל מאדך"⁹², בלי גבול.

ויש להוסיף, שגם בימי ספה"ע שבהם העבודה היא בבירור וזיכון המדות לבוא לבחי' אתהפכא [וכמודגש גם בענין הקרבת העומר, שבא

(83) משלי יא, ג.	(88) ראה לעיל ריש ע' 307. וש"נ.
(84) ב"ב כב, א (ובפרש"י).	(89) תהלים ח, ו.
(85) ראה נחומא וארא טו. ועוד.	(90) ר"ה כא, ב. וש"נ.
(86) בשלח יד, ה. וראה תניא ספל"א.	(91) ד"ה הא לחמא עניא באוה"ת ויקרא
(87) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.	(כרך ב) ע' תנג ואילך.

משעורים, מאכל בהמה⁹², ומזה עושים מאכל אדם, ש"רוח בני האדם העולה היא למעלה"⁹³], ישנו עדיין גם הענין דאתכפיא — כי, העבודה דספה"ע היא באופן שבכל יום מבררים ומזככים מדה אחת, ולדוגמא: ביום הראשון דספה"ע העבודה היא בבירור וזיכוך מדת החסד שבחסד דלעו"ז, להפכה למדת החסד שבחסד בקדושה, ונמצא, שבנוגע למדה שכבר נתבררה, נמצאים אמנם במעמד ומצב של אתהפכא, אבל בנוגע להמדות שלא נתבררו עדיין, ישנו העילוי שבעבודה דאתכפיא דוקא, וכיון שכן, הרי צריך לנצל זאת כו'.

ומזה מובן גם בנוגע לכללות העבודה בזמן הזה — שהיא בדוגמת העבודה דספה"ע שהיא הכנה למ"ת (כנ"ל סי"ד), וכך העבודה בזמן הזה היא הכנה לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא — שצריכים לנצל את מעלת העבודה דאתכפיא שישנה בזמן הזה, קודם שיבואו ה"שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"⁹⁴, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁵, שאז יתגעגעו לעבודה שהיתה בזמן הגלות.

והעיקר — שנזכה כבר לגילוי פנימיות התורה דלעת"ל, שעז"נ⁹⁶ ד"ישקני מנשיקות פיהו", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

95) ראה סה"ש תש"ב ע' 9. לקו"ד ח"א קלג, ב (נעתק ב"היום יום" ג מנ"א).
96) שה"ש א, ב ובפרש"י.

92) סוטה רפ"ב.
93) קהלת ג, כא.
94) שם יב, א. וראה שבת קנא, ב.